

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему МОВНІ ЗАСОБИ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ КОНЦЕПТУ «HOTEL» В
ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ АРТУРА ГЕЙЛІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0357-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та
літератури (переклад включно)
перша–англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Кутіщева Юлія Павлівна

Керівник д.ф.н. проф. Єнікєєва С.М.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології _____

Кафедра англійської філології _____

Освітній рівень магістр _____

Спеціальність 035 Філологія _____

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська _____

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«___» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
КУТІЩЕВОЇ ЮЛІЇ ПАВЛІВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту) «Мовні засоби об'єктивації концепту HOTEL в однойменному романі Артура Гейлі»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) д.ф.н. проф. С. М. Єнікеева

Затверджені наказом ЗНУ від 22 квітня 2019 р. № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) _____ «09»
січня 2020 р. _____

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)

Виявлення специфіки мовної об'єктивації концепту HOTEL в однойменному романі американського письменника Артура Гейлі.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) вивчити та проаналізувати наукову літературу з проблеми визначення поняття «концепт», його структури в парадигмі філологічних дисциплін; 2) вивчити та систематизувати засоби об'єктивації концепту HOTEL в англійській мові; 3) охарактеризувати основні компоненти змісту концепту HOTEL; 4) виявити специфічні засоби вербалізації концепту HOTEL в однойменному романі Артура Гейлі.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	д.ф.н. проф. С. М. Єнікеєва	29.04.2019	29.04.2019
Розділ 1	д.ф.н. проф. С. М. Єнікеєва	10.05.2019	10.05.2019
Розділ 2	д.ф.н. проф. С. М. Єнікеєва	02.09.2019	02.09.2019
Висновки	д.ф.н. проф. С. М. Єнікеєва	21.10.2019	21.10.2019

6. Дата видачі завдання 29.04.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	квітень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	травень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	жовтень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	січень 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис) Ю. П. Кутіщева (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис) С. М. Єнікеєва (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер

_____ (підпис) М. В. Залужна (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «HOTEL» В РОМАНІ АРТУРА ГЕЙЛІ	7
1.1. Концепт та різні підходи до його визначення	7
1.2 Структурна організація концепту	14
1.3. Засоби об’єктивації концепту у мові	18
1.4 Роман А. Гейлі «Hotel» як твір виробничої тематики	22
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «HOTEL» В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ АРТУРА ГЕЙЛІ	25
2.1. Системна організація мовних одиниць, які вербалізують концепт «HOTEL»	25
2.2. Мовна об’єктивація простору готеля як складової частини концепту «HOTEL»	36
2.3. Лексичні номінації працівників готелю як конституенти системи вербалізаторів концепту «HOTEL»	47
2.4. «Гості» як компонент змісту концепту «HOTEL» та засоби його вербалізації	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВСТУП

Для сучасного мовознавства актуальним є аналіз мови в аспекті її взаємозв'язків із ментальністю й культурою народу, у площині особистого сприйняття та формування індивідуальної картини світу. Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу вивченню концептів, їхнього місця та ролі в мовній парадигмі, зв'язку з іншими галузями знань. Тракткування концепту відрізняється у вітчизняних та закордонних мовознавчих студіях, а щодо терміну «концептосфера» розбіжності немає.

Чи не єдиним ефективним способом дослідження концептосфери є аналіз мовного матеріалу за допомогою створення асоціативних полів, семантичного аналізу словникових статей, аналізу засобів вербалізації концептів у мовленні/тексті.

Дослідженню концептів, переважно як культурних феноменів, присвячені праці українських учених: А. Д. Белової [Белова 2008], Л. І. Белехової [Белехова 2010], І. О. Голубовської [Голубовська 2016], А. М. Приходька [Приходько 2008], Т. В. Радзієвської [Радзієвська 2005]. Поняття «концепт» досліджували такі зарубіжні учені, як А. П. Бабушкін [Бабушкін 1996], Т. В. Булигіна [Булигіна 1997], С. Г. Воркачов [Воркачов 2003], В. І. Карасик [Карасик 2004], Д. С. Лихачов [Лихачов 1993], Л. Г. Панова [Панова 2009], Ю. С. Степанов [Степанов 1997], О. С. Яковлева [Яковлева 1994]. У руслі когнітивної лінгвістики та семантики дослідженням поняття «концепт» займалися: Н. Д. Арутюнова [Арутюнова 1993], В. З. Дем'янков [Дем'янков 2007], М. Джонсон [Джонсон 1987], С. А. Жаботинська [Жаботинська 2010], І. М. Кобозєва [Кобозєва 2000], Дж. Лакофф [Лакофф 1987], А. П. Мартинюк [Мартинюк 2012], О. О. Селіванова [Селіванова 2008], Л. Талмі [Talmi 2000], Ч. Філлмор [Філлмор 1983], Ж. Фоконьє [Fauconnier 1994] значення слів досліджується із когнітивними сутностями, які реалізуються через такі моделі представлення знань як прототипи, фрейми, схеми, сценарії тощо.

Наше дослідження зосереджене на вивченні актуалізації концепту HOTEL у руслі лінгвокогнітивної парадигми. У фокусі нашої уваги трактування готелю у художньому тексті, а саме: засоби об'єктивації концепту у індивідуально-авторській картині світу, його структура та когнітивна інтерпретація, а також засоби вербалізації концепту у мові.

Вивчення специфіки жанру виробничого роману та творчості Артура Гейлі як яскравого представника цього літературного напрямку цікавило багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників (К. А. Керер, В. У. Амера, Дж. Мак-Ліллан) [Керер 2016; Ameera 2005; McLillan 1977].

Це дослідження підіймає питання про необхідність лінгвоконцептуального аналізу особливостей індивідуально-авторської картини світу Артура Гейлі, доповнює та поглиблює нечисленні і в більшості фрагментарні вітчизняні та зарубіжні дослідження, пропонуючи лінгвістичний підхід до вивчення творчості письменника. Аналізуючи творчий доробок, індивідуально-авторське ставлення до дійсності, можливо сформулювати цілісне уявлення про поетичну концепцію автора, описати ключові компоненти творчого світу автора.

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю виявлення особливостей вербалізації концепту HOTEL у текстовому просторі однойменного виробничого роману Артура Гейлі.

Об'єкт дослідження: концепт HOTEL в однойменному романі.

Предмет дослідження: мовні засоби вербалізації концепту HOTEL в художньому тексті.

Мета дослідження: виявлення специфіки мовної об'єктивації концепту HOTEL в однойменному романі американського письменника Артура Гейлі.

Завдання дослідження:

- вивчити та проаналізувати наукову літературу з проблеми визначення поняття «концепт», його структури в парадигмі філологічних дисциплін;
- вивчити та систематизувати засоби об'єктивації концепту HOTEL в англійській мові;

- охарактеризувати основні компоненти змісту концепту HOTEL;
- виявити специфічні засоби вербалізації концепту HOTEL в однойменному романі Артура Гейлі.

Методи дослідження: для розв'язання поставлених завдань застосовувалися загальнонаукові методи теоретичного та емпіричного дослідження, які взаємодоповнювали один одного та забезпечували можливість комплексного пізнання предмета дослідження. Це такі методи як: аналіз наукової літератури, систематизація, узагальнення. Також використовувалися лінгвістичні методи: інтерпретаційний, метод компонентного аналізу, описовий метод, прийом виявлення змістових нюансів мовних одиниць у різноманітних контекстах вживання.

Наукова новизна полягає в тому, що було глибоко проаналізовано уявлення про концепт HOTEL в мові та індивідуально-авторській картині світу Артура Гейлі. Розглянуто засоби вербалізації концепту HOTEL в художньому тексті.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що було встановлено когнітивно-семантичні характеристики засобів вербалізації концепту HOTEL, що є внеском у розробку теоретичних питань концептології і може використовуватись у подальших лінгвокогнітивних і когнітивно-дискурсивних дослідженнях концептів.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що фактичний матеріал, який міститься у магістерській роботі та наукові висновки можуть використовуватися у навчальному процесі для підготовки до семінарів з лексикології, стилістики, історії англійської мови, до практичних занять з англійської мови, фактичний матеріал може бути використаний для укладання тематичного тезаурусу.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову роботу, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про різні підходи до розгляду концепту, особлива увага приділяється визначенню поняття «концепт», розглянуто питання структурної організації концепту та засобів його об'єктивації у мові.

Другий розділ містить аналіз мовних одиниць, які вербалізують концепт HOTEL.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 56, кількість використаних джерел 73.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «HOTEL» В РОМАНІ АРТУРА ГЕЙЛІ

1.1 Концепт та різні підходи до його визначення

У когнітивній лінгвістиці концепт є базовим поняттям. Існує безліч різноманітних тлумачень терміна «концепт», що частково пояснюється його приналежністю до різних галузей знань та індивідуально-авторським визначенням їх у відповідних наукових контекстах: мисленнєвий акт [Воркачев 2003]; контур (конфігурація) майбутньої події [Єфименко 2005]; поняття a priori [Попова 2000]; «мовний матеріал», що виявляє себе в процесах говоріння й розуміння [Маслова 2011]; елементарна одиниця результатів пізнання, одиниця культури [Григорьев 2002]; оперативна змістова одиниця пом'яті [Пименова 2011]; трансцендентна універсалія [Кононенко 2004]; психічна установка [Качмар 2010]; капсула думки [Красних 1998]; жива матерія [Солдатова 2003]; нескінченні швидкості кінцевих рухів [Стернин 2007]; згусток культури в свідомості людини [Загнітко 2010].

Розглянемо та проаналізуємо найбільш часто вживані у наукових роботах визначення терміну «концепт». Явища, що зводяться до аналізу концепту, досліджували Л. Вайсгербер, В. Гумбольдт, Б. Уорф та Е. Бенвеніст [Вайсгербер 1993; Гумбольдт 2000; Уорф 1960; Бенвеніст 1974]. Виникнення категорії концепту (лат. *Conceptus* – поняття) історично пов'язують з ім'ям П'єра Абеляра (1079-1142), який розглядав концепт як форму «схоплювання» сенсу; як «сукупність понять, відображених у сприймаючій мову душі»; «пов'язування висловлювань в одну точку зору на той чи інший предмет за визначальної ролі розуму, що перетворює висловлювання на линучу до Бога думку» [Неретина 1994, с. 141]. Французький філософ досліджував слова як звучання, у які вкладений той чи інший семантичний зміст і пропагував гіпотезу, що назви за своєю природою не входять у позначувану ними річ, а

існують у силу «накладення» їх людьми на речі. Це – «накладення» дарується людям Богом, сам концепт за Абеляром є смыслом [Попова 2000, с. 11].

Автори «Короткого словника когнітивних термінів» розглядають концепти як ідеальні абстрактні одиниці, смисли, якими оперує людина в процесі мислення, і які відображають зміст досвіду і знання, зміст результатів усієї діяльності людини і пізнання нею навколишнього світу у вигляді певних одиниць, «квантів знання». При цьому наголошується, що зміст концепту включає інформацію про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє про той чи інший фрагмент світу. Концепти зводять все різноманіття спостережуваних явищ до чогось єдиного, під певні, вироблені суспільством категорії та класи [Краткий словарь когнитивных терминов 1997, с. 90].

Розглядаючи сутність концепту, дослідники особливо відзначають його приналежність до етнокультурного світу людини. Семантично його зміст при цьому інтерпретується в контексті форм думки носія мови як етнокультурна репрезентація. Таким чином, пізнання концепту допомагає відтворити етнокультурний образ, особливість менталітету носія мови. Концепт є вираженням етнічної специфіки мислення, і його вербалізація обумовлена лінгвокогнітивною, етнокультурною, маркованою, асоціативною компетенцією носія концептуальної системи [Краткий словарь когнитивных терминов 1997, с. 125].

У 1928 році російський філософ С. А. Аскольдов вводить слово «концепт» у систему сучасної гуманітарної науки. Саме він виявив у концептах спільність та виділив два види концептів: пізнавальні та художні, де художній концепт (слово-символ) – є найчастіше сукупністю понять, уявлень, почуттів, емоцій, деколи навіть вольових проявів, а пізнавальний (слово-термін) – завжди має відношення до якої-небудь множинної предметності – ідеальної чи реальної і позначає щось, що є за його межами [Аскольдов 1997, с. 268].

У сучасній лінгвістиці можна виділити три основні напрями або підходи до розуміння концепту: лінгвістичний, когнітивний, культурологічний.

Лінгвістичний підхід представлений точкою зору С. А. Аскольдова, Д. С. Лихачова, В. В. Колесова, В. М. Телії на природу концепту. Зокрема, Д. С. Лихачов, приймаючи в цілому визначення С. А. Аскольдова, вважає, що концепт існує для кожного словникового значення, і пропонує розглядати концепт як алгебраїчний вираз значення [Лихачов 1993, с. 4]. Загалом, представники цього напряму розуміють концепт як увесь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом.

Прихильники когнітивного підходу до розуміння сутності концепту відносять його до явищ ментального характеру. Так, З. Д. Попова, Й. А. Стернін та інші представники воронезької наукової школи зараховують концепт до розумових явищ, визначаючи його як глобальну розумову одиницю, «квант структурованого знання» [Попова 2005, с. 23]. О. С. Кубрякова визначає концепт передусім як «оперативну змістовну одиницю пам'яті, ментального лексикону» [Кубрякова 1997, с. 105].

Представники третього підходу при розгляді концепту велику увагу приділяють культурологічному аспекту. На їхню думку, вся культура розуміється як сукупність концептів та відносин між ними. Концепт тлумачиться ними як основний осередок культури в ментальному світі людини. Цього погляду дотримуються Ю. С. Степанов, Г. Г. Слишкін. Вони переконані, що при розгляді різних сторін концепту увага повинна бути звернена на важливість культурної інформації, яку він передає. Зокрема, Ю. С. Степанов зазначає, що «до структури концепту входить все те, що і робить його фактом культури – вихідна форма (етимологія), стисла до основних ознак змісту історії; сучасні асоціації; оцінки і т.д.» [Степанов 1997, с. 41]. Іншими словами, концепт визнається базовою одиницею культури, її концентратом.

Д. С. Лихачов вжив поняття «концепт» для позначення узагальненої мисленнєвої одиниці, яка відображає та інтерпретує явища дійсності в залежності від освіти, особистого та соціального досвіду і дозволяє мовцям подолати існуючі між ними індивідуальні відмінності в розумінні слів. На

думку вченого, концепт не виникає із значень слів, а є результатом зіткнення прийнятого значення з особистим життєвим досвідом мовця [Лихачов 1993, с. 3]. Деякі мовознавці, серед яких В. І. Карасик, вважають, що для позначення ментальних репрезентацій в рамках психології адекватним поняттям є гештальт, у когнітивній науці – фрейм, а для лінгвокультурології найоптимальнішим оператором є концепт [Карасик 2004, с. 128].

Різні підходи до визначення терміну «концепт» відбивають його природу: як значення мовного знака (лінгвістичне та культурологічне спрямування) і як змістовний аспект знака, представлений у ментальності (когнітивний напрям). Необхідно зауважити, що подібний поділ тлумачень поняття «концепт» умовний, усі вищенаведені точки зору пов'язані між собою, а не протиставлені одна одній.

Так, наприклад, когнітивний і культурологічний підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними: концепт як ментальне утворення у свідомості людини є вихід на концептосферу соціуму, тобто в кінцевому результаті на культуру, а концепт як одиниця культури є фіксацією колективного досвіду, який стає надбанням кожної людини-носія мови. Іншими словами, ці два підходи розрізняються векторами по відношенню до носія мови: когнітивний підхід до концепту передбачає напрям від індивідуальної свідомості до культури, а культурологічний підхід – напрям від культури до індивідуальної свідомості.

З онтологічно-філософської точки зору, згідно з науковцями Е. Марголіс та С. Лоуренс, існує три основні теорії щодо онтології концептів: концепт як ментальна репрезентація (*mental representation*), концепт як здатність (*ability*) та концепт як смисл в рамках теорії Фреге (*Fregean senses*) [Margolis et al 2005].

Перша теорія трактує концепти як психологічні одиниці. Вона бере за основу репрезентаційну теорію свідомості – *Representational Theory of Mind* (RTM) [Fodor 1987, с. 187]. На думку Д. Пітт, для RTM вихідним аргументом є повсякденні ментальні стани такі як думки, погляди, бажання, сприйняття та

формування образів. Такі стани характеризуються інтенціональністю, апелюють до речей та підлягають оцінці за критеріями логічності, правди, адекватності та точності [Pitt 2004]. Прихильники RTM пропагують факт існування внутрішньої структури та ієрархії серед ментальних репрезентацій, де ментальні образи нижчого рівня є будівельними інструментами образів вищого рівня. Поширеним є трактування внутрішньої будови репрезентації в рамках моделі будови природної мови із наявністю синтаксичної структури та композиційної семантики [Fodor 1975, с. 214].

Проте, не всі ментальні репрезентації претендують на роль концептів, тому Е. Марголіс та С. Лоуренс запропонували конкретизувати термінологію. Вони надали концептам роль субпропозиційних ментальних репрезентацій, оскільки репрезентації на рівні завершених думок, себто цілі пропозиції, є надто об'ємними щоб вважатися концептами [Laurence et all 1999, с. 4].

Друга теорія заперечує існування концептів як ментальних образів для виконання функції слів у мові думки: концепти найкраще розуміються як особливий вид людських здібностей: особа, яка навчилася вживати слово для позначення об'єкта в певній мові, володіє концептом [Kenny 2010, с. 107]. У той час розум є не субстанцією, як це розглядалося у світлі Картезіанських поглядів, а здатністю (capacity) набувати здібності (abilities) [Kenny 2010, с. 108].

Концепт як смисл в рамках теорії Фреге ідентифікує концепти із абстрактними об'єктами на противагу ментальним об'єктам та станам [Zalta 2001, с. 342], а також визначає їх як складові пропозицій, що виступають посередниками між думкою та мовою, з одного боку, і референтами, з іншого [Margolis et all 2005].

Отже, проблематика аналізу концептів у лінгвістиці була запозичена із філософської царини, у якій існує три основні погляди на сутність концептів, а саме: концепт може існувати як ментальна репрезентація, як здатність та як смисл. Хоча саме теорія ментальної репрезентації є в основі когнітивної науки, зокрема когнітивної лінгвістики [Pinker 1994], а прихильники трьох

вищезазначених підходів дотримуються різних поглядів, ми вбачаємо можливість їхнього поєднання у дослідженні природи концептів та вважаємо, що вищезазначені теорії не є взаємовиключними, оскільки поєднання концепту як здатності людини може сприйматися крізь ментальну репрезентацію, а сприйняття концепту як абстрактного об'єкта може бути доповненням до поняття ментальної репрезентації і позначатися як concept [Краціло 2014, с. 53].

А. Вежбицька, представник логіко-понятійного підходу, пропонує розглядати концепти як інструменти пізнання зовнішньої дійсності, що можуть бути описані засобами мови [Вежбицкая 1993]. Стислий аналіз теорій дає підстави до розуміння концептів як ментальних файлів, в яких ми зберігаємо інформацію, що стосується референта концепту [Recanati 2001], своєрідного образу-архетипу, який, володіючи великою психічною енергією, зумовлює моделі мислення та регулює апріорні форми поведінки [Приходько 2008, с. 63], онтологічно наповненого багаторівневого поліструктурного ментально-мовного утворення, що виявляє себе в двох іпостасях: з одного боку, як одиниця когніції, пам'яті, ментального лексикону, що є фрагментарно-цілісним суб'єктивно-суб'єктивним ментальним образом світу, який акумулює в собі певний багаж як вербальних, так і невербальних знань того чи іншого соціуму, пропущений крізь призму пізнавальної діяльності окремої мовної особистості; з другого, як одиниця етнокультури / національно-мовної самосвідомості, згусток лінгвокультури і т. ін., що є культурно значущим смислом-цінністю – фрагментарною цілісністю елементарних смислів, пропущених крізь призму індивідуально-особистісного осмислення якогось фрагмента дійсності [Іващенко 2006, с. 151].

Схематично різницю між вищезазначеними підходами до визначення терміну «концепт» можна зобразити таким чином:

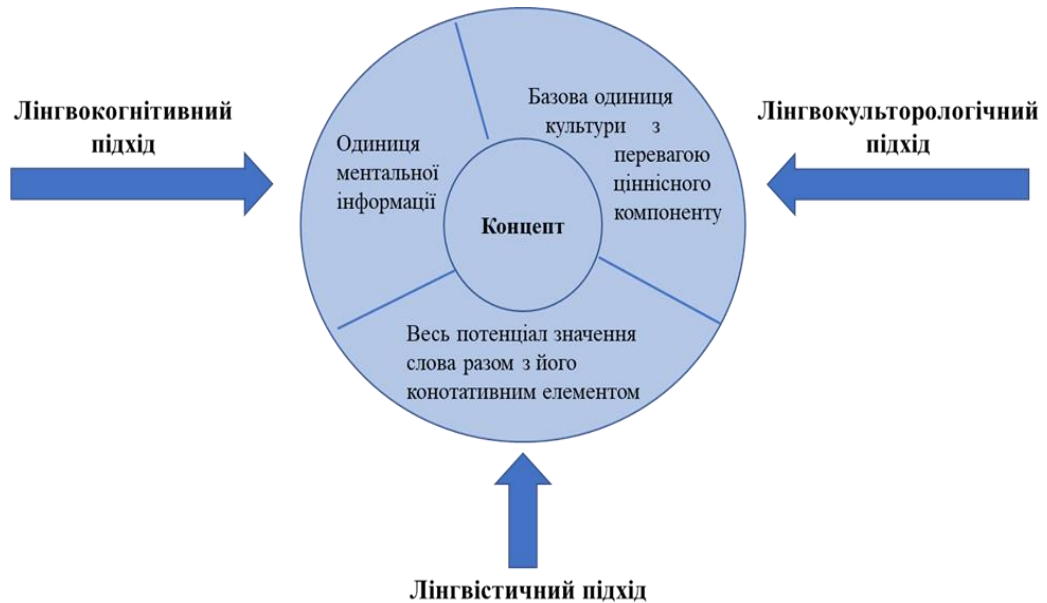

Рис. 1.1.1 Підходи до визначення терміну «концепт» за К. О. Керер

Спільним для всіх підходів є визнання зв'язку мови і культури, відмінність зумовлена різним баченням ролі мови у формуванні концепту.

У широкому розумінні концептами можуть бути і предмети, і абстрактні сутності (В. І. Карасик, Ю. С. Степанов), у вузькому – не обов'язкова наявність візуального прототипічного образу у концепту (В. В. Красних) і цей термін застосовується лише до абстрактних сутностей і ментефактів [Красных 1998, с. 272]. Концепція А. П. Бабушкіна зводить розуміння концепту як пізнання його сем, тобто компонентний аналіз дає змогу дослідити концептуальні параметри слова, адже – у самому слові, в рівній мірі у його вербальній дефініції фіксуються результати когнітивних зусиль людського розуму [Бабушкин 1996, с. 35]. На основі смислів утворюється значення – місток між ідіолоктом та загальнонаціональним кодифікованим у мові знанням.

Можемо підсумувати, що вивчення концептів почалося із вчення Платона про ідеї, хоча слово «концепт» було введеним у гуманітарні науки лише у 1928 році С. А. Аскольдовим, а в мовознавстві використовується із середини 1970-х років ХХ століття. Водночас, повноцінне його вживання починається у 80-х роках, а власного глибинного лінгвістичного наповнення

він набуває в роботах Н. Д. Арутюнової (1982) [Куликова 2002]. Тобто, термін «концепт» є багатоаспектним [Воркачев 2003, с. 6] і не належить виключно до лінгвістичної царини.

Беручи до уваги всі зазначені точки зору, в нашому дослідженні будемо вважати концепт не тотожним поняттю або лексичній одиниці. Виступаючи ментальною одиницею, концепт має складну, багаторівневу будову.

1.2 Структурна організація концепту

У сучасному мовознавстві типологія концептів знаходиться в стадії розробки, а в дослідженнях наводяться численні класифікації концептів за різними критеріями [Бабушкин 1996]. Найбільш часто пропонувані типології можна умовно об'єднати у кілька груп:

1. Семантичні класифікації, автори яких розглядають концепти з позиції сфери їх уживання, роблячи акцент на смисловому значенні. Так, Д. С. Лихачова пропонує поділ концептів з точки зору їхньої тематики. Подібні тематичні сукупності утворюють емоційну, освітню, текстову та інші концептосфери. [Лихачова 1993, с. 3] А. Я. Гуревич поділяє лінгвокультурні концепти на філософські категорії (час, простір, причина, зміна, рух), і соціальні, так звані культурні категорії (свобода, право, справедливість, праця, багатство, власність) [Гуревич 2009, с. 5].

2. Класифікації концептів на основі їх вираження та функціонування в мові. До цієї групи можна віднесли типології концептів, запропоновані Є. В. Образцовою, А. П. Бабушкіним, М. М. Болдиревим та ін. Аналізуючи динаміку мовної об'єктивації лінгвокультурних концептів, Є. В. Образцова поділяє концепти на стійкі – що мають закріплені за ними засоби вербалізації, і нестійкі, глибоко особистісні, рідко об'єктивовані в мові [Образцова 2004]. Значну популярність здобула класифікація лінгвокультурних концептів А. П. Бабушкіна, що базується на семантико-структурному принципі. У цьому випадку концепти поділяються на лексичні та фразеологічні [Бабушкин 1996].

З-поміж лексичних концептів виділені наступні типи:

- розумові картинки (chamomile, cock, death, devil);
- концепти-схеми – слова з «просторовим» значенням (river, road, tree);
- концепти-гіпероніми, що відображають гіпо-гіперонімічні зв'язки в лексиці (shoes: boots, sandals);
- концепти-фрейми – співвідносяться з певною ситуацією (market, hospital, museum);
- концепти-сценарії – реалізують у собі ідею розвитку (fight, lecture);
- концепти-інсайти – містять інформацію про структуру, функції предмета (umbrella, drum, scissors);
- калейдоскопічні концепти – представляють концепти абстрактних імен соціальної спрямованості (debt, honesty, conscience).

Така класифікація ніби розмежовує концепти, що вербалізуються різними лексичними одиницями. Однак автор підкреслює, що не існує чіткого розмежування між різними за типом концептами.

Класифікацію А. П. Бабушкіна, М. М. Болдирєв доповнює класом граматичних концептів, а також поділяє концепти за змістом і ступенем абстракції. Кожен концепт має чітко визначену структуру, але, беручи до уваги, його ментальну природу та постійну взаємодію з іншими концептами, для його будови характерною ознакою виступає динамічність, тобто можливість зміни. Лінгвокогнітологія розглядає концепт у вигляді відкритої ядерно-периферійної структури, яка об'єднує сукупність пов'язаних між собою змінних та статичних компонентів [Болдирєв 2001, с. 27].

Ядром концепту є чуттєво-наочний образ. Він формується на основі особистісного досвіду й тому вкрай конкретний. Образ, що є основою для концепту, виконує для нього функції кодування.

Навколо ядра групуються базові нашарування, у яких ознаки розміщуються за напрямом від менш до більш абстрактних. Хоча кількість і зміст цих нашарувань можуть помітно відрізнятися залежно від індивіда в межах однієї мовної спільноти, проте в них переважають загальнонаціональні

змістові ознаки, що покладені в основу взаєморозуміння в процесі спілкування.

На периферії розміщується «інтерпретаційне поле концепту» [Болдирєв 2001, с. 30], яке охоплює оцінки й трактування різних ознак концепту носіями однієї мови. Ці оцінки відображаються, наприклад, у використанні прислів'їв і приказок, афоризмів та крилатих виразів у процесі комунікації, а також в інших висловлюваннях, що відображають інтерпретацію окремих концептуальних ознак.

На думку сучасних дослідників, будова концепту включає такі ознаки:

- концепт має нашарування;
- концепт має зміст;
- концепт містить компоненти у вигляді концептуальних ознак;
- концепт глобальний, хоча жорстко не структурований [Загнітко 2010, с. 15].

Його глобальність пояснюється активною динамічною роллю в процесі мислення людини. Цілісно функціонуючи в мовленні, він повністю актуалізується в сполученні з іншими концептами й взаємодіє з ними.

На думку більшості дослідників, концепт, актуалізуючись в мові, формує тришарову структуру: понятійний (предметна характеристика, інформаційно-фактуальний елемент), образний (образно-перцептивний) та ціннісний складники (психологічна характеристика, оцінка, поведінкові норми), що створює тріаду «поняття – асоціація – цінність» [Приходько 2008, с. 83]. Понятійна складова включає сукупність спільних та важливих ознак класу об'єкта, які дозволяють відділити цей клас від інших видових класів всередині відповідної групи. Образна складова складається із перцептивної або предметно-образної (відображає досвід чуттєвого сприйняття денотата суб'єктом) та метафорично-образної (метафори, які представляють понятійну складову концепту свідомості). Значеннева складова допомагає встановити місце імені концепту у лексичній системі мови через синтагматичні/парадигматичні відношення [Жаботинская 2013, с. 54-55].

На думку А. М. Приходька, понятійна – частина концепту зазвичай збігається зі змістом лексичної одиниці, яка його втілює, тоді як перцептивна вибудовується над нею у вигляді певного ореолу, який важко передати словами, але можна встановити за допомогою асоціативного психолінгвістичного експерименту [Приходько 2008, с. 58]. Розрізняємо зміст та структуру концепту, де зміст – сукупність когнітивних ознак предмету/явища, що внутрішньо упорядкована за польовим принципом: ядро, ближня, дальня та крайня периферія, а структура, включає вже згадані нами чуттєвий образ, інформаційну складову та інтерпретаційне поле [Попова 2007, с. 114-115].

Беручи до уваги точки зору багатьох дослідників, які вивчають структуру концепту, ми уявляємо його у вигляді польового утворення, яке складається із декількох шарів, наповнених своїм власним змістом. Структуру концепту можна представити схематично (див. рис. 1.2.1).

Рис.1.2.1. Структура концепту за К. О. Керер

Отже, структура концепту є прошарковою, складається з ядра, навколоядерної зони та периферії. Ядро об'єднує в собі найбільш прототипні характеристики об'єкта, а з наближенням до периферії ступень абстракції цих характеристик знижується.

1.3 Засоби об'єктивації концепту у мові

У лінгвістичних дослідженнях називаються різні засоби об'єктивації / репрезентації / вираження концептів. Проте складність виявлення таких засобів полягає в тому, що між «ідеальною сутністю концепту та його матеріальним втіленням немає ізоморфізму: мовна об'єктивація певного концепту не має однозначної прив'язки до певного слова» [Арнольд 1991, с. 122]. Найпродуктивнішим способом об'єктивації концептів вважається лексичний, адже саме лексична одиниця (частіше слово) виступає іменем концепту.

Спірним на сьогодні є питання синтаксичної об'єктивації концептів. Серед синтаксичних засобів А. М. Приходько називає словосполучення («не речення»). Натомість З. Д. Попова та Й. А. Стернін відстоюють точку зору, що «типова пропозиція, втілена в структурній схемі простого речення, лежить у семантичному просторі мови» [Стернін 2001, с. 76], а тому концепти можуть об'єктивуватися синтаксичними засобами. «Синтаксичні концепти представляють фрейми, сценарії, вони, як правило, динамічні. Але за своєю мисленнєвою природою вони такі ж концепти, як і концепти, які виражаються словами та фразеосполученнями» [Приходько 2008, с. 76-77]. Зауважимо, що, як зазначають автори, «синтаксичні концепти» – таке ж скорочення, як і «лексико-фразеологічні концепти», тобто «концепти, що об'єктивуються синтаксичними засобами» [Приходько 2008, с. 77].

Номінативне поле може виступати як засіб репрезентації певного концепту у мові. Номінативне поле концепту складається з ядра, ближньої та

дальньої периферії, воно має комплексний характер і включає у свій склад нижчеперелічені групи: фразеологічне поле, лексико-семантичне поле, синонімічний ряд тощо, не є структурним угрупованням у системі мови [Михайлова 2008, с. 13]. Номінативне поле концепту принципово неоднорідне: воно містить як денотати, що утворюють ядро номінативного поля, так і номінації його окремих когнітивних ознак.

Не існує обмеження щодо плану вираження концепту, способів його мовної апеляції: він може співвідноситися з більше ніж однією лексичною одиницею, з усією сукупністю різнорідних синонімічних (фразеологічних, лексичних, афористичних) засобів його опису в мові [Воркачев 2003, с. 271], а знакова одиниця може відсилати до різних концептів, що дозволяє створювати витончені мовні фігури, засновані на амбівалентності, – загадки, евфемізми, підтексти, натяки [Приходько 2008, с. 50]. Різноманітність засобів вербалізації концептів свідчить про їхню семіотичну щільність. При збільшенні частотності одиниць, що вербалізують концепт, збільшується релевантність концепту.

Аргументом прихильників розмежування вербальної та концептуальної інформації є те, що під час мисленнєвої діяльності концепт демонструє різні сторони, властивості та ділянки, що можуть мати чи не мати мовного вираження [Григорьев 2003, с.128]. Ми дотримуємося гіпотези, що не всі концепти мають безпосереднє мовне оформлення, та за комунікативної необхідності можуть бути профілізовані як одиничними засобами, так і комплексом, і саме завдяки їх опису можемо виділити когнітивні ознаки і класифікатори для моделювання концепту.

Чи не єдиним способом отримання доступу до концептуального знання є дослідження мовного матеріалу. Слово, однак, може реферувати до різних концептів. А. Вежбицька наполягає на обов'язковій наявності в концепті імені [Вежбицька 1999, с. 18], а Й. А. Стернін і М. В. Піменова – на його дисперсності серед мовних знаків [Стернін 2005, с. 9]. Ми також вважаємо доцільною методику виділення імені концепту для можливості ґрунтовного

дослідження вербалізації концептів мовними засобами. Для цього серед концептів виділяємо лексичні концепти – ті концепти, які знаходять втілення у лексичній системі мов і складаються із концептів нижчого рівня, але не обмежуємося визначенням Р. Хорсі, який стверджує, що до лексичних концептів можуть належати виключно такі, що – висловлені мономорфемними лексичними одиницями [Horsey 2000].

Ім'ям концепту, яке найадекватніше передає його зміст, виступає мовна одиниця, що актуалізує «сильну» (ціннісно акцентовану) центральну точку свідомості і концепту, навколо якої зосереджений ментальний простір концепту загалом [Приходько 2008, с. 51–52].

Як вважає І. Голубовська, вибір імені концепту ґрунтується на таких ознаках:

- 1) домінантність у складі синонімічного ряду;
- 2) висока частотність уживання;
- 3) опрацьованість у лінгвістичних словниках широкого спектру;
- 4) словотвірна активність;
- 5) репрезентованість у пареміологічних структурах;
- 6) аксіологічна маркованість;
- 7) ключовий характер для духовності даного лінгвокультурного ареалу [Голубовская 2002, с. 111].

До номінативного поля концепту входять номінації концепту (ключове слово-репрезентант – ім'я концепту/номінативного поля та синоніми), однокореневі слова, сталі вирази, вільні словосполучення, слова-асоціати, метафоричні вислови, паремії, публіцистичні або художні тексти [Попова 2007, с. 104].

До ядра належать лексеми, які характеризуються:

- 1) високим рівнем частотності вживання;
- 2) семантичною узагальненістю;
- 3) стилістичною та експресивною нейтральністю [Михайлова 2008, с. 7].

Плідним є і спосіб дослідження концептів через співіснуючі одиниці, які також входять до номінативного поля концепту. Проте, звернувшись до дослідження концепту в межах антонімічної парадигми в лексиці вносить С. Г. Воркачов, адже в лексиці практично не існує лексеми – втілення семантичного інваріанту, який об'єднав би цю парадигму, що практично нівелює його значущість для мовної свідомості [Воркачов 2001, с. 68].

Прихильники лінгвокогнітивного підходу (А. П. Бабушкін, З. Д. Попова та Й. А. Стернін) [Стернін 2003, с. 63] використовують поняття концепт як позначення модельованої лінгвістичними засобами одиниці національного когнітивного пізнання для моделювання та опису національної концептосфери. Концепти певної культури формують концептосферу національної мови, яка, у свою чергу, на думку Д. С. Лихачова [Лихачев 1993, с. 7], складається з окремих варіантів, згрупованих між собою.

На нашу думку, цій класифікації бракує термінологічної чіткості і, для уникнення неоднозначності, вважаємо раціональнішою систему, запропоновану А. М. Приходьком, де концептосистеми утворюють струнку ієрархічну структуру: Концептосфера (КСф) – Концептополе (КП) – Дискурсивна Концептоконфігурація (ДКК). Концептосфера – це сукупність національно маркованих ментальних одиниць лінгвокультури; концептополе – сегмент КСф, що відповідає за організацію певного когнітивно-семантичного простору. Дискурсивна концептоконфігурація (ДКК) – це сегмент КСф, що відповідає за організацію певного соціодискурсивного простору [Приходько 2008, с. 216].

Заслуговує на увагу і ширший, ніж концептополе термін «ідеополе», запропонований В. Б. Гольдберг, що позначає ділянку ідеосфери, яка обмежена лексико-фразеологічним полем та відповідною ділянкою концептосфери, поєднуючи слова та фразеологізми і «лексикалізовані» та «не лексикалізовані» елементи концептосфери [Гольдберг 2001, с. 58].

Отже, концепт – це багатокomпонентне явище, яке об'єктивується в мові різними способами. Завдяки дослідженню концептів на матеріалі різнобічних

джерел: лексикографічних, художніх та публіцистичних, глибше виявляється обсяг та структура концепту, його кореляції з іншими базовими концептами, тобто те, як цей концепт представлений у концептосфері та які мовні одиниці виконують функцію вербалізаторів концепту.

1.4 Роман Артура Гейлі «HOTEL» як твір виробничої тематики

Творчість Артура Гейлі відображає ті неоднозначні процеси, які відбувалися в суспільному житті, культурі та літературі Заходу 1960-1980-х рр. Художній експеримент письменника поєднав жанри виробничого, документального, мелодраматичного, детективного, пригодницького романів, романів-кар'єри і романи-катастрофи, створивши такі твори, як «The Final Diagnosis» («Остаточний діагноз», 1959), «In High Places» («В вищих сферах», 1962), «Hotel» («Готель», 1965), «Airport» («Аеропорт», 1968), «Strong Medicine» («Сильнодіючі ліки», 1984), «The Evening News» («Вечірні новини», 1990), «Detective» («Детектив», 1997), що є відображенням і переосмисленням найважливіших культурних тенденцій сучасної автору епохи.

Твори письменника про специфіку організації різних сфер виробництва, про долі людей, які працюють на ньому, на думку більшості дослідників [Andrews 1997; McLillan 1997], типові, але по-своєму яскраві зразки масової белетристики. Художня спадщина А. Гейлі досліджена переважно фрагментарно.

Пояснюючи формулу, за якою Артур Гейлі створював свої романи, американський дослідник Дж. Макліллен підкреслює: «Він починає з чогось значного і заплутаного, опису процесу певної людської діяльності або соціального інституту, події, які стосуються великої кількості людей і не зовсім схвалюються громадськістю. Гейлі пише один і той же роман, і тому його твори «запрограмовані» на успіх» [McLillan 1997]. Пояснюючи популярність письменника, Ф. Камерон відзначав, що «Артур Гейлі має свій стиль і недвозначні вислови. Авторська неупередженість і певна

авангардність – характерні риси його творів» [Cameron 1975, с. 17]. Книгам А. Гейлі притаманні «вичерпні детальні описи, кілька сюжетних ліній і схильність до вибору в якості об'єктів опису монолітних конструкцій (готель, аеропорт), про влаштування яких мало хто знає, але хотіли б дізнатися» [Andrews 1997, с. 20].

Для більш глибокого проникнення в художній світ Артура Гейлі і осягнення індивідуально-авторської картини світу, нами буде проведено аналіз роману «Hotel», який є базою проведеного дослідження, завданням якого є виявлення найбільш значущих для автора категорій, змістоутворюючих компонентів аналізованого поняття HOTEL, оцінок, що відображають особливості світобачення і світовідчуття автора. Для нашого дослідження важливо відзначити, що відмінною рисою стилю Артура Гейлі є достовірність і правдоподібність зображення дійсності – «правди життя». У досліджуваному творі, на наш погляд, автор найбільш яскраво відбив перехід індустріальної епохи в постіндустріальну, рушійною силою якої вчені-соціологи називають «когнітаріат», тобто людей, що використовують у своїй трудовій діяльності не фізичну силу, а інтелект і накопичені знання [Ameera 2005].

Так, в центрі роману знаходиться професіонал – молода, енергійна, цілеспрямована, освічена і амбітна людина, яка розв'язує певні виробничі завдання, але стикається в процесі виконання своїх службових обов'язків з перешкодами в особі керівника готелю – «закостенілого догматика», і працівників-«старожилів», які не бажають приймати нові порядки і миритися з молодим начальником. Важливо відзначити, що одним з ключових персонажів у романі є саме місце, де відбуваються події, а саме готель: система, генезис, криза якого, визначають подальший розвиток сюжету.

З лінгвістичної точки зору характерна особливість роману полягає в органічному синтезі термінологічної лексики, вузькопрофесійних понять, необхідних для документального опису роботи підприємства, і художнього

тексту, в якому автор використовує великий спектр засобів мовної виразності, які об'єктивують концепт HOTEL.

Отже, мовні засоби і способи вираження, що беруть участь в створенні цілісного художнього образу готелю і репрезентують принципи функціонування готельного підприємства, організації його внутрішнього простору, які виявлятимуть знакову роль окремих його частин, що описують «сценарій» життя людини, її поведінки в даному просторі, в цілому становлять концептуалізацію поняття HOTEL в однойменному романі.

РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «HOTEL» В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ АРТУРА ГЕЙЛІ

2.1 Системна організація мовних одиниць, які вербалізують концепт HOTEL

Відповідно до висунутих завдань, було досліджено англійські лексеми, що належать до різних лексико-семантичних груп поля із загальним значенням hotel. Матеріалом для аналізу слугував текст роману А. Гейлі «Готель» [Hailey 2016], який можна віднести до жанру виробничого роману – літературного напрямку, в рамках якого в центрі твору постають люди, що розглядаються в світлі їх робочих функцій.

Під лексико-семантичним полем маємо на увазі семантичне об'єднання, засноване у відповідності до принципу «центр – периферія», компоненти якого пов'язані інтегральною ознакою, як правило, вираженою домінантою мікрополя (ядерної лексемою) [Адмони 1979, с.25]. До периферійної частини поля належать лексеми, що знаходяться на периферії смислової структури слова. Найчастіше досить важко провести чітку межу між ядром, периферією, а також окремими ділянками периферії (ближньою і дальньою), зважаючи на поступовий перехід від ядра до периферії.

У межах лексико-семантичного поля виділяються різні типи семантичних зв'язків:

– «входження», де взаємозалежність елементів заснована на спільності, ідентичності і близькості сем і куди входять гіпер- та гіпонемічні, або родо-видові взаємозв'язки, синонімічний зв'язок, градуальний зв'язок, що має за основу різні ступені вираженості однієї і тієї ж ознаки, частковий зв'язок, що характеризує відносини частини і цілого;

– «розбіжність», заснована на контрастності змісту сем і представлена антонімічним зв'язком [Бондар 2004, с. 19].

ЛСП складається з груп лексем, що перетинаються тим чи іншим чином одна з одною, утворюючи так звану «мовну картину світу».

До того ж кількість одиниць у межах кожного семантичного поля може кардинально різнитися: від порівняно обмеженого до дійсного великого.

І. М. Кобзева виділяє такі властивості семантичного поля, як «системний характер відносин між одиницями поля, взаємозалежність і взаємоопределяемость цих одиниць, відносна автономність поля, безперервність позначення його смислового простору, взаємозв'язок полів в межах всієї лексичної системи» [Кобзева 2000, с.104].

Лексико-семантичне макрополе HOTEL є відкритою системою, яка постійно змінюється під впливом розвитку готельної індустрії. Ядром поля виступає лексема *hotel* – a building where travelers can pay for lodging and meals and other services [ALED 2003, с. 307]. До ядра також відносимо найбільш актуальні синонімічні поняття:

- «*building, edifice*» – a structure that has a roof and walls and stands more or less permanently in one place [Etymology Dictionary];
- «*fleabag*» – a run-down hotel [Etymology Dictionary];
- «*auberge, hostel, hostelry, inn, lodge*» – a hotel providing overnight lodging for travelers [Etymology Dictionary];
- «*motor hotel, motor inn, motor lodge, tourist court, court*» – a hotel for motorists; provides direct access from rooms to parking area [Etymology Dictionary];
- «*resort hotel, spa*» – a fashionable hotel usually in a resort area [Etymology Dictionary];
- «*ski lodge*» – a hotel at a ski resort [Etymology Dictionary];
- «*holiday resort, resort, resort hotel*» – a hotel located in a resort area [Etymology Dictionary].

Приядерну зону формують комплекси понять, тісно пов'язаних за змістом з ядерною лексемою. Сюди належить тематична група «hotel's places (rooms)»:

- «*bridal suite*» – an attractive and expensive hotel room, used especially by people who have just got married [Etymology Dictionary];
- «*check-in*» – the place you go to when you arrive at an airport or hotel [Etymology Dictionary];
- «*coffee shop*» – a place, usually in a hotel or department store, where coffee, other drinks, and light meals are served [Etymology Dictionary];
- «*desk*» – a place that provides information or a service, for example in a hotel or at an airport [Etymology Dictionary] ;
- «*dining room*» – the room in a house or hotel where you eat meals [Etymology Dictionary];
- «*double room*» – a room that is large enough for two people to sleep in, especially one in a hotel or a rented property [Etymology Dictionary];
- «*ensuite*» – british an ensuite bathroom is one joined to a bedroom, especially in a hotel [Etymology Dictionary];
- «*family room*» – a room in a hotel with enough beds for a family to sleep in [Etymology Dictionary];
- «*foyer*» – a large open space close to the entrance inside a building, hotel, or theatre [Etymology Dictionary];
- «*guest room*» – a bedroom for a visitor in someone’s home or in a hotel [Etymology Dictionary];
- «*lobby*» – the area just inside the entrance to a hotel, theatre, or other large building [Etymology Dictionary];
- «*lounge*» – a public room in a place such as a hotel, university, or hospital where people can sit and relax [Etymology Dictionary];
- «*reception*» – the part of a large building such as a hotel or office where there is someone whose job is to welcome visitors, deal with questions etc [Etymology Dictionary];
- «*room*» – a bedroom in a home or in a place such as a hotel [Etymology Dictionary];
- «*singl*» – a room or bed for one person [Etymology Dictionary];

- «*single room*» – a room that is large enough for one person to sleep in, especially one in a hotel or a rented property [Etymology Dictionary];
- «*twin-bedded*» – british a twin-bedded room has two single beds (= beds for one person) [Etymology Dictionary];
- «*vacancy*» – a room in a hotel that is available for someone to stay in [Etymology Dictionary].

Тематичну групу «hotel's staff» можна представити такими лексемами:

- «*bellboy*» – a man whose job is to carry people's bags to their room in a hotel [Etymology Dictionary];
- «*chambermaid*» – a woman whose job is to clean the bedrooms in a hotel [Etymology Dictionary];
- «*clerk*» – a receptionist in a hotel [Etymology Dictionary];
- «*commissionaire*» – someone whose job is to stand at the entrance to a hotel or other public building and welcome people [Etymology Dictionary];
- «*concierge*» – someone whose job is to help people staying in a hotel by dealing with problems and giving them information [Etymology Dictionary];
- «*desk clerk*» – a hotel receptionist [Etymology Dictionary];
- «*doorman*» – someone whose job is to be in charge of the main entrance of a building, such as a hotel or a block of flats, and help people when they go in or come out [Etymology Dictionary];
- «*hotelier*» – the owner or manager of a hotel [Etymology Dictionary];
- «*housekeeper*» – someone whose job is to clean the rooms in a hotel or to manage the staff who do this [Etymology Dictionary];
- «*innkeeper*» – an old word for someone whose job was to manage an inn [Etymology Dictionary];
- «*landlady*» – a woman who owns or manages a pub or a small hotel [Etymology Dictionary];
- «*landlord*» – a man who owns or manages a pub or a small hotel [Etymology Dictionary];

- «*maid*» – a woman whose job is to clean rooms in a hotel [Etymology Dictionary];
- «*night porter*» – someone whose job is to look after a large building such as a hotel or a hospital during the night [Etymology Dictionary];
- «*page*» – a boy or young man, usually in a uniform, whose job is to help guests in a hotel or members of a club [Etymology Dictionary];
- «*porter*» – someone in a station, airport, or hotel whose job is helping people with their bags and showing them where to go [Etymology Dictionary];
- «*receptionist*» – someone who works in reception at a hotel or office [Etymology Dictionary];
- «**valet**» – someone who works at a hotel whose job is to clean the guests' clothes [Etymology Dictionary].

До периферії можна віднести тематичну групу лексем, пов'язаних із процесом перебування в готелі, послугами та іншими готельними особливостями:

- «*bookable*» – a ticket, hotel room etc that is bookable can be bought or arranged before you need to use it [Etymology Dictionary];
- «*book in*» – to arrange for yourself or someone else to stay at a hotel, hospital etc [Etymology Dictionary];
- «*book in*» – to announce that you have arrived at a hotel or event so that your name can be put on an official record. You can also say check in, which is the usual American word [Etymology Dictionary];
- «*booking*» – an arrangement to buy a travel ticket, stay in a hotel room etc at a later date [Etymology Dictionary];
- «*check in*» – to arrive at a hotel or a private hospital where you have arranged to stay and give your personal details to the person working at the reception desk [Etymology Dictionary];
- «*check in*» – to deal with someone when they arrive at a hotel or a private hospital where they have arranged to stay, or at an airport from which they have arranged to fly [Etymology Dictionary];

- «*check into*» – to arrive at a hotel or a private hospital where you have arranged to stay and give your personal details to the person working at the reception desk [Etymology Dictionary];
- «*check out*» – to leave a hotel or a private hospital after paying the bill [Etymology Dictionary];
- «*guest*» – someone who is paying to stay at a hotel or eat in a restaurant [Etymology Dictionary];
- «*homestay*» – a visit in which you pay to stay in someone’s house rather than in a hotel [Etymology Dictionary];
- «*late checkout*» – a hotel guest who leaves a hotel at a later time than when guests usually have to leave [Etymology Dictionary];
- «*non-resident*» – someone who is not staying at a particular hotel [Etymology Dictionary];
- «*patron*» – someone who uses a particular restaurant, hotel, or other business [Etymology Dictionary];
- «*patronage*» – the use of a restaurant, hotel, or other business [Etymology Dictionary];
- «*pre-register*» – to give your details to a hotel before you arrive there, instead of doing it when you check in [Etymology Dictionary];
- «*rack rate*» – the price for a room in a hotel that is advertised in the hotel and does not include any discounts [Etymology Dictionary];
- «*reservation*» – an arrangement by which something such as a room in a hotel or a seat in a theatre is kept for you to use later [Etymology Dictionary];
- «*reserve*» – to make an arrangement so that something such as a room in a hotel or a seat in a theatre is kept for you to use later [Etymology Dictionary];
- «*bed and board*» – meals and a room to sleep in [Etymology Dictionary];
- «*bed and breakfast*» – the service of providing a room for the night and a meal the next morning [Etymology Dictionary];

- «*board*» – meals provided for you when you stay at a hotel, live at another person's house etc [Etymology Dictionary];
- «*courtesy bus*» – a free bus for a hotel's guests, a company's workers etc [Etymology Dictionary];
- «*full board*» – the service that you get at a hotel when you eat all your meals there. Half board includes only two meals [Etymology Dictionary];
- «*half board*» – an arrangement in which you stay in a hotel and have breakfast and an evening meal there, but not lunch [Etymology Dictionary];
- «*hospitality tray*» – a set of things such as an electric kettle, cups, milk, and tea or coffee provided in a hotel room for making a hot drink [Etymology Dictionary];
- «*housekeeping*» – the department of a hotel or hospital that is responsible for cleaning rooms [Etymology Dictionary];
- «*minibar*» – a small cupboard of alcoholic drinks for guests in a hotel bedroom [Etymology Dictionary];
- «*order up*» – in a hotel, to choose food or drinks and ask for them to be delivered to your room [Etymology Dictionary];
- «*room and board*» – bed and board [Etymology Dictionary] ;
- «*room service*» – a service provided by a hotel that allows you to have food and drink brought to your room [Etymology Dictionary];
- «*service*» – help and advice given to customers in a shop, hotel, or business [Etymology Dictionary];
- «*star*» – a sign shaped like a star that is given to a hotel or restaurant to show which group it belongs to according to its quality or importance [Etymology Dictionary];
- «*switchboard*» – a large piece of equipment in an office, hotel, public building etc that a person called a switchboard operator uses to answer telephone calls and to connect the people calling with the people who they want to speak to [Etymology Dictionary];

- «*upgrade*» – to give people a better seat on a plane, or a better hotel room, than the one that they have paid for [Etymology Dictionary];
- «*upgrade*» – the fact of being given a plane seat or hotel room that is better than the one that you have paid for [Etymology Dictionary];
- «*valet parking*» – an arrangement by which a staff member of a restaurant, hotel etc parks customers' cars for them [Etymology Dictionary];
- «*wake-up call*» – a telephone call that you receive to wake you up, especially in a hotel [Etymology Dictionary].

Ядром поля, ключовим словом, в романі є лексема *hotel* / готель, вона зустрічається в тексті більше 450 разів (включаючи її поєднання у словосполучення). Архісема ядерної лексеми і її етимологія були визначені за допомогою словника Online Etymology Dictionary [Etymology Dictionary]: *Hotel* –1640s, «public official residence; large private residence», from French *hôtel* «a mansion, palace, large house», from Old French *ostel*, *hostel* «a lodging». Modern sense of «an inn of the better sort» is first recorded 1765. The same word as *hospital*. / Готель – час виникнення – 1640-і роки, «державне офіційне місце перебування; велике приватне місце проживання», від французького *hôtel* – «особняк, палац, великий будинок», від старофранцузької *ostel*, *hostel* – «житло, що знімається або кімната, що здається» . У сучасному розумінні – готель кращого типу – вперше вжито в 1765 році. Те саме, що і притулок.

Обсяг матеріалу для дослідження склав понад 500 прикладів вживання лексичних одиниць лексико-семантичного поля *hotel*, отриманих методом суцільної вибірки з роману А. Гейлі «Готель». З огляду на денотативний зміст лексем, структура лексико-семантичного поля *hotel* конститується такими мікрополями:

- *hotel* / готель;
- *hotel's staff* / персонал готелю;
- *hotel's places (rooms)* / приміщення готелю;
- *hotel's guests* / постояльці готелю;
- *guests' belonging* / майно постояльців;

- лексеми з семантичним центром *incident* / інцидент;
- *hotel's interior* / інтер'єр;
- *work* / робота;
- *hotel verbs* / дієслова, пов'язані з діяльністю готелю.

До ядерних понять були віднесені 9 лексем з центром *hotel: chain hotels* / мережеві готелі, *independent hotel* / незалежний готель; готель, що не належить мережі, *worldwide hotel chain* / світова готельна мережа, *geography and workings of a hotel* / розташування і робота всіх служб, *hotel's inner secrets* / секрети, що зберігаються готелем, *hotel's pipes* / опалювальні труби готелю, *hotel's reputation* / репутація готелю, *hotel's financial affairs* / фінансові справи готелю, *prowl of a hotel* / обхід готелю. Наприклад: *It had already entailed a costly loss of referral business to and from other cities – the sustaining oxygen of a successful hotel chain.* [Hailey 2016, с. 168].

Семантика окремих одиниць цієї групи (*chain hotels* / мережеві готелі, *hotel's pipes* / опалювальні труби готелю, *hotel's reputation* / репутація готелю і т.д.) залежить від їх сполучуваності: до ближньої периферії поля їх можна віднести тільки в поєднанні з лексемою-ядром *hotel*, і в цьому випадку вони пов'язані з ядром партитивним зв'язком. У відокремленій позиції лексеми *chain* / мережа, *pipes* / труби, *reputation* / репутація та ін. до аналізованого нами лексико-семантичного поля не входять.

Мікрополе *hotel's staff* / персонал готелю представлено 92 лексемами з центром *staff* / персонал: *assistant general manager* / заступник головного керуючого, *room-service waiter* / офіціант, обслуговуючий гостей в номері, *house officer* / охоронець, *bell captain* / старший посильний, *bellboy* / посильний, *chief house officer* / начальник охорони, *room clerks* / портьє, *doctor* / лікар, *chief engineer* / головний інженер, *night people* / нічні чергові, *cashier* / портьє, *chief cashier* / головний портьє і т.д. Наприклад: *Turning abruptly he recognized Sol Natchez, one of the elderly room-service waiters* [Hailey 2016, с. 11]. Лексеми цього мікрополя становлять ближню периферію поля і пов'язані з ядром *hotel* партитивним зв'язком. Між окремими елементами присутній гіпер-

гіпонімічний зв'язок, наприклад: *bell staff* / штат посильних – *bellboy* / посильний, *waiter* / офіціант – *room-service waiter* / офіціант, обслуговуючий гостей в номері.

Найбільш численним в романі є мікрополе *hotel's places (rooms)* / приміщення готелю. Загальна кількість лексем мікрополя склало 121, ядерною лексемою в мікрополі є лексема *room* / номер; місце, простір. Перераховані лексеми належать як до ближньої, так і до дальньої периферії: *lobby* / вестибюль, *main floor bar* / бар цокольного поверху, *baggage room* / камера зберігання, *public rooms* / зали, *the main lobby* / головний вестибюль, *purchasing department* / слюсарну відділення, *design and decorating department* / дизайнерське відділення, *garage* / гараж, *six-room suite* / шестикімнатні апартаменти, *private barber parlor* / особиста перукарня, *steam cabinet* / парилка, *dining-room* / їдальня і т.д. Наприклад, *Others in the lobby made way good-naturedly and the quintet weaved into the main floor bar* [Hailey 2016, с. 46].

Мікрополе *hotel's guests* / постояльці готелю з центром *guests* / постояльці становить ближню периферію поля. Воно представлено в романі 18 лексемами, пов'язаними з ядром партитивним зв'язком: *conventioners* / делегати конгресів, *noisy revelers* / галасливі гульвіси, *tourists* / туристи, *distinguished guests* / імениті гості, *tenants* / мешканці, *regular guest* / постійний клієнт готелю, *experienced travelers* / досвідчені мандрівники, *departing guest* / виїжджаючих гість, *party-ers* / гуляки і т.д. Наприклад, *Theoretically, when a departing guest paid his bill, he was supposed to leave his key* [Hailey 2016, с. 112].

До складу самого нечисленного мікрополя *guests' belonging* / майно постояльців з ядерної лексемою *luggage* / багаж були віднесені 5 лексем, пов'язаних з ядром портативним зв'язком, які утворюють дальню периферію лексико-семантичного поля *hotel*: *bags* / сумки, *suitcase* / валіза, *guests' valuables* / цінні речі постояльців, *valise* / саквояж, валіза. Наприклад, *There was a suitcase stolen from the baggage room today* [Hailey 2016, с. 78]. Між лексемами існують гіпер-гіпонемічні, портативні і синонімічні зв'язки:

luggage / багаж - *bags* / сумки, *suitcase* / чемодан - *valise* / саквояж, чемодан і т.д.

Дальню периферію складало також мікрополе, що складається з 13 лексем з семантичним центром *incident* / інцидент: *complaint* / скарга, *problems* / проблеми, *disturbance* / занепокоєння, *to handle an incident* / дозволити інцидент, *to investigate a complaint* / розібратися зі скаргою, *request* / прохання, *to make fuss* / підняти шум, *hotel's rules of decorum* / правила пристойності, прийняті в готелі, *claim for damages* / відшкодування збитків і т.д. Наприклад, *To an extent, his loneliness and disillusion had been a cause of the **incident** in the hotel* [Hailey 2016, с. 50].

Дальню периферію складало і мікрополе *hotel's interior* / інтер'єр готелю, ядерна лексема якого *interior* / інтер'єр. У мікрополе увійшли 79 лексем: *leather chair* / шкіряне крісло, *upholstered chair* / м'яке крісло, *telephone table* / столик для телефону, *television set* / телевізор, *bed* / ліжко, *glass-fronted cabinet* / шафка зі скляними дверцятами, *oak refectory table* / дубовий стіл, *heated trolley* / столик на коліщатках зі спеціальним підігрівом, *counter* / стійка, *handbasin* / умивальник, *mirror* / дзеркало, *sand urn* / урна з піском, *chandelier* / люстра і т.д. Наприклад, *On a **bedside table** a **room-service tray** had been used and pushed aside* [Hailey 2016, с. 89].

За результатами нашого аналізу, 71 лексема увійшла до мікрополя *work* / робота с центральною лексемою *work* / робота, що відноситься до дальньої периферії поля: *ungenerous salary* / скромну платню, *limited authority* / обмежені повноваження, *to hire smb* / найняти кого-то, *to fire smb* / звільнити когось, *post* / пост, *to lose job* / втратити роботу, *to serve people* / обслуговувати людей, *applicants* / претенденти на посаду, *to fill the job* / зайняти посаду і т.д.

Наприклад, *Herbie Chandler, who held the power of **hiring** and **firing** his **bell staff**, preferred older men* [Hailey 2016, с. 11].

Серед окремих елементів розглядуваного мікрополя існує антонімічний зв'язок: *to hire smb* / найняти когось – *to fire smb* / звільнити когось, *to lose job* / втратити роботу – *to retain one's job* / триматися за місце і т.д.

До мікрополя *hotel verbs* / дієслова, пов'язані з діяльністю готелю, ми віднесли 80 лексем: *to create problems* / створювати проблеми, *to stay in a hotel* / перебувати в готелі, *to room smb* / розмістити кого-небудь в номері, *to earn tips* / отримувати чайові, *to size up guests* / оцінювати гостей, *to ride an elevator* / їздити в ліфті, *to send for smb* / послати за кимось, *to house guests* / приймати постояльців, *to lose job* / втратити роботу, *to serve people* / обслуговувати людей, *to tip* / залишати чайові, *to order supper* / замовити вечерю і т.д. Наприклад, *She insisted on sending for Mr. Trent* [Hailey 2016, с. 15].

Таким чином, лексико-семантичне поле *hotel* в романі «Hotel» Артура Гейлі – це комплексне поле, що об'єднує лексичні і фразові одиниці, які вербалізують однойменний концепт. Воно складається з навколоядерних понять і восьми мікрополів, між елементами яких відзначені такі типи зв'язків, як входження і розбіжність. Входження в поле представлено чотирма типами зв'язків: партитивним, антонімічним, гіпер-гіпонемічним, синонімічним.

2.2 Мовна об'єктивація простору готелю як складової частини концепту HOTEL

Підтримуючи думку М. М. Болдирєва, під концептуалізацією ми розуміємо процес «осмислення інформації, що надходить, уявне конструювання предметів і явищ, яке призводить до утворення певних уявлень про світ у вигляді концептів (тобто фіксованих у свідомості людини смислів)» [Болдирєв 1998, с. 118]. За визначенням В. А. Новосельцевої, концептуалізація – це поява у одиниць різного рівня від слова до тексту з його категоріальним ознаками об'єктивних семантичних нашарувань, які поширюють значення слова, представленого в словнику, і суб'єктивних, асоціативно пов'язаних з об'єктивними нашаруваннями [Новосельцева 2005, с. 24]. Відтак, ми маємо виокремити і описати ключові компоненти змісту концепту HOTEL, які

висловлюють індивідуально-авторське бачення цього поняття, відображаючи додаткові «авторські» значення в романі Артура Гейлі.

Простір готелю – це реальний замкнений простір, в якому реалізується конкретна практична діяльність суб'єктів, які забезпечують внутрішньоготельну специфіку. Простір готелю актуалізується в романі за допомогою номінації облаштування готелю, його внутрішніх приміщень і основних служб. Готель «St. Gregory» є багатоповерховим будинком великих розмірів, що займає майже цілий квартал, про що ми дізнаємося з наступних прикладів: *Like all sizable hotels, the St. Gregory pretended not to have a thirteenth floor, naming it the fourteenth instead* [Hailey 2016, с. 74]. Прикметник *sizable* [of considerable size; fairly large] [ALED 2003, с. 1355] – «досить великий, значних розмірів» підкреслює величину будівлі, її монументальність.

Отаким бачить свій готель його власник Уоррен Трент:

He had seen it grow from insignificance to prominence, from a modest initial building to a towering edifice occupying most of a city block [Hailey 2016, с. 65].

Готель постає перед нами величною спорудою – *edifice* [a large impressive building such as palace or a church] [ALED 2003, с. 450], яка втілює уявлення автора про те, як повинен виглядати храм гостинності. За своєю архітектурою готель нагадує палац або церкву, а внутрішні приміщення настільки великі і численні, що для освоєння кожного куточка «можна організувати справжні науково-дослідницькі експедиції»: *Soon after his arrival at the St. Gregory, Peter set out to learn the geography and workings of the hotel, even to its remotest parts. In the course of one expedition he discovered the incinerator* [Hailey 2016, с. 58].

Використання лексики, пов'язаної з дослідницькою діяльністю, подорожами і географічними відкриттями (*expedition* «a long journey organized for a particular purpose, especially to a dangerous or distant place» [ALED 2003, с. 496] – «експедиція», *discover* «to see, find, or become aware of (something) for the first time; to learn or find out (something surprising or unexpected)» [ALED 2003, с. 400] – «робити відкриття», *geography* – «the way that features such as

rivers, mountains, towns, or streets are arranged within it» [ALED 2003, с. 604] – «географія» допомагає нам не тільки оцінити розміри готелю, але і уявити розмах діяльності готельного підприємства, обсяг виконуваних ним функцій, які необхідні для забезпечення якісного обслуговування гостей.

Масштаби готелю і кількості гостей, які зупиняються у ньому, яскраво демонструє пральня. Пральня «St. Gregory» з'єднується з основною будівлею широким підземним тунелем та розташовується в старому оповитому парою двоповерховому будинку. *The laundry, a bustling steamy province occupying an elderly two-story building of its own, was connected to the main St. Gregory structure by a wide basement tunnel* [Hailey 2016, с. 60].

Для такого великого готелю, як «St. Gregory» вельми логічним видається той факт, що його пральня може знаходитися в окремій будівлі, але також привертає увагу і те, що автор сам робить акцент на цій відособленості, вживаючи вислів of its own «*belonging to oneself and to no one else*» [LDELC 2005, с. 997] – який підкреслює роз'єднаність, роздробленість важливих частин готелю, відсутність в них єдності необхідної для успішного функціонування підприємства.

Важливо звернути увагу на прикметник *elderly* «*of a person, old; quite old; past middle age*» [LDELC 2005, с. 443], який автор вживає для характеристики будинку, де знаходилася пральня. Зазначений прикметник використовується тільки тоді, коли йдеться про людину, яка досягла похилого віку або дожила до глибокої старості. Можна зробити висновок, що, будучи прикладом уособлення, прикметник *elderly* наділяє цю будівлю, як людину, важливою властивістю – віком, можливістю старіти, відчуваючи на собі всі вікові зміни, які зазнає людина, досягаючи старості. Можливо, що в свій час саме цей будинок і був тим «скромним будинком», який став прабатьком готелю «St. Gregory» який немов невидимими для сторонніх очей узами був навіки пов'язаний зі своїм предком.

Нашу увагу привертає метафора *province* – «*a principal administrative division of a country or empire*» [LDELC 2005, с. 1112], яку автор використовує

при номінації пральні. Відомо, що провінція – це територіальна, часто адміністративно незалежна одиниця в межах країни і якщо пральня готелю – це його провінція, то сам готель стає державою, де службовці готелю є постійними «громадянамт» держави, а гості готелю – його тимчасовими резидентами.

Зміст досліджуваного поняття доповнюють назви готельних номерів: *executive suite* – «номер вищої категорії для керівництва готелю», *presidential suite* – «президентський люкс», *owner's private suite* – «особистий номер-люкс керівника готелю», *the managing director's suite* – «офіс/номер-люкс керуючого директора», *apartments* – «апартаменти». Опису апартаментів автор приділяє особливу увагу, ретельно описуючи найрозкішніші з них. Практично всі номери, згадані в романі, – це номери класу люкс (*a suite in a hotel or other public accommodation denotes a class of luxury accommodations, the key feature of which is multiple rooms*), що складаються з трьох і більше житлових кімнат (вітальні/їдальні, кабінету і спальні) і призначені для розміщення заможних клієнтів. Цей факт підтверджує високий статус готелю, його орієнтацію на певну клієнтську групу – багатих і впливових людей, чий статус в суспільстві вимагав висококласного прийому і обслуговування.

Крім номерів, призначених для проживання гостей, в готелі існувала і адміністративна секція – *executive suite* – «a collection of offices or rooms, or suite, used by top managers of a business – or executives. The oldest use of the term "executive suites" referred to the suite of offices on or near the top floor of a skyscraper where the top executives of a company worked, usually including at least the president or chief executive officer», в якій, згідно з наведеним визначенням, розташовувалися головний офіс керівника готелю, невеликий кабінет його особистого секретаря і офіс заступника директора. За своєю розкішністю адміністративні офіси не поступалися інтер'єру найбагатших номерів в готелі. Наведемо такий приклад: *At ease behind the black marble-topped desk in the sumptuous managing director's office, he (Warren Trent) betrayed none of the irascibility so apparent the previous day* [Hailey 2016, с. 192].

Прикметник *sumptuous* – «grand and obviously very expensive; entailing great expense, as from choice materials, fine work, etc.; costly» [ALED 2003, с. 1452] передає багату обстановку кімнати, наповненої дорогими речами, такими, наприклад, як стіл з чорною мармуровою стільницею, за яким працював директор (Уоррен Трент), висока цінність яких була настільки очевидною, що неодмінно впадає в очі.

Крім робочого кабінету Уоррен Трент мав особисті шестикімнатні апартаменти, які знаходилися на п'ятнадцятому поверсі готелю: *In his private six-room suite on the hotel's fifteenth floor, Warren Trent stepped down from the barber's chair in which Aloysius Royce had shaved him. The private barber parlor was in an annexe adjoining a **capacious** bathroom, the latter complete with **steam cabinet, sunken Japanese style tub** and **built-in aquarium** from which tropical fish watched, broody-eyed, through laminated glass* [Hailey 2016, с. 61].

Кожна деталь інтер'єру ванної кімнати є уособленням багатства й розкоші, і перетворює її зі звичайного місця для проведення гігієнічних процедур у подобу райського острова, біля берегів якого плавають тропічні риби. Розміри ванної кімнати передаються за допомогою прикметника *capacious* – «having a lot of space and able to contain a lot» [ALED 2003, с. 200], а наявність в ній таких предметів, як *steam cabinet* і *sunken Japanese style tub*, висока вартість яких не піддається сумніву, більше відповідає рівню оснащення спеціалізованих центрів для проведення оздоровчих процедур, ніж апартаментів в готелі.

Розміри номерів, їх технічна оснащеність і багатство інтер'єру доповнюють образ розкішного готелю, де створені всі умови для комфортного проживання постояльців. Практично всі номери в готелі – це апартаменти вищої категорії, оздоблені в стилі вишуканої розкоші, яка є невід'ємною частиною великосвітського суспільства, почесні представники якого проживали в готелі. Звернемо увагу на опис президентського номера, який автор зображує наступним чином: *Presidential Suite. The St. Gregory's **largest and most elaborate suite** known familiarly as the brasshouse - had, in its time,*

housed a succession of distinguished guests, including presidents and royalty [Hailey 2016, с. 14].

Президентський люкс є найбільшим – *the largest* – «the biggest in size or amount» [LDELC 2005, с. 779] і найбільш оснащеним – *the most elaborate* – «used to describe smth that has been planned in very great detail, sometimes too much detail; very complex because it has a lot of different parts» [ALED 2003, с. 454], тобто найвишуканішим і майстерно виконаним номером у готелі. Досконала продуманість кожної деталі інтер'єру часом здавалася надмірною, але беручи до уваги високий ранг гостей, що зупиняються в люксі, ця надмірність була життєво необхідною, і саме тому виправданою.

Більш того, президентські апартаменти автор називає «штаб-квартирою» – *the brasshouse* – «slang, the house where high ranking military officers and other high officials sit» [ALED 2003, с. 245], зображуючи номер люкс як місце, яке є осередком усього найкращого, що є в готелі, що служить втіленням його духу, ідеології, уособленої в кожній деталі інтер'єру, основним призначенням якого є забезпечення високого рівня обслуговування почесних гостей.

Обстановку номера автор описує в такий спосіб: *While speaking they had moved from the corridor into the hallway of the suite, a tastefully appointed rectangle with deep broadloom, two upholstered chairs, and a telephone side table beneath a Morris Henry Hobbs engraving of old New Orleans. The double doorway to the corridor formed one end of the rectangle. At the other end, the door to the large living room was partially open. On the right and left were two other doorways, one to the self-contained kitchen and another to an office-cum-bed-sitting room, at present used by the Croydons 'secretary. The two main, connecting bedrooms of the suite were accessible both through the kitchen and living room, an arrangement contrived so that a surreptitious bedroom visitor could be spirited in and out by the kitchen if need arose* [Hailey 2016, с. 16].

На відміну від апартаментів власника готелю, де автор робить акцент на розкішній обстановці ванної кімнати, описуючи президентський люкс, він

приділяє більше уваги плануванню номера. Номер для почесних гостей є типовим номером категорії люкс, що складається з декількох кімнат: вітальні, кухні, кабінету і двох суміжних спалень. Обладнання кімнат детально не описується, але навіть за нечисленними деталями інтер'єру номера ми можемо здогадатися про його вишуканість. З визначення прислівники *tastefully* – «attractive and chosen for style and quality» [ALED 2003, с. 1483], який використовується для опису обладнання холу в номері, ми дізнаємося про стиль оформлення передпокоїв, де все було підібрано зі смаком і відрізнялося високою якістю. Гравюра знаменитого американського художника Моріса Генрі Хоббса «Старий Новий Орлеан», який присвятив більшість своїх робіт втіленню неповторного образу Нового Орлеана початку ХХ століття, є елементом, що підкреслює багатство обладнання номера.

З вищесказаного ми можемо зробити висновок про те, що автор намагається виділити і підкреслити той факт, що пряме призначення готелю з плином часу і прогресом поступово втрачається, і з місця для ночівлі він перетворюється в будинок, що втілює соціальний статус людини, її успіх, матеріальне благополуччя. І чим вагомішим є статус людини в суспільстві, тим вище вимоги, які вона висуває до готелю, повна відповідність яким неодмінно обіцяє підприємству прибуток і процвітання.

Але серед усього величчя дорогих апартаментів, які протягом багатьох років уособлюють розкішну і бездоганну репутацію готелю, існує в «St. Gregory» одне хворе місце – номер, який, немов непереборний дефект, оголює ту сторону «гостинності», яку персонал і члени керівництва готелю ретельно намагалися приховати. *Christine remembered 1439 now; there had been complaints before. It was next to the service elevator and appeared to be the meeting place of all the hotel's pipes. The effect was to make the place noisy and unbearably hot. Every hotel had at least one such room-sore called it the ha-ha room – which usually was never rented until everything else was full* [Hailey 2016, с. 20].

Метафора *sore* – «a painful area on the surface of a body, especially an infected area» [ALED 2003, с. 1382] використовується автором для порівняння

готелю, один з номерів якого нагадував хворобливий місце, з організмом людини, який страждає від важкої недуги. Кімната була справжнім втіленням пекла: задушлива і галаслива, вона була більше схожа на камеру тортур, ніж на номер в розкішному готелі.

На початку роману службовці готелю, відчинивши двері цього номера, відкрили «скриньку Пандори», з якого тут же розлетілися по готелю всі нещастя й лиха, що накопичувалися в ньому протягом багатьох років. Ця кімната є «джерелом захворювань», а там, де є джерело, рано чи пізно має статися зараження і всього готелю, що ми і спостерігаємо в ході розвитку сюжету.

Хворобливість того становища, в якому опиняється готель, посилюється тим, що «St. Gregory» – це готель «з історією», непорушними правилами, порядками, традиціями, чия репутація багато років залишалася дуже високою, а її втрата може означати тільки неминучу і швидку загибель: *The hotel's reputation, too, had for many years been high, its name ranking nationally with traditional hostelrys like the Biltmore, or Chicago's Palmer House or the St. Francis in San Francisco* [Hailey 2016, с. 65].

Hostelry – «an inn or hotel; hostelry is an 'old-fashioned' word, suggesting that the inn is very traditional» [LDELC 2005, с. 152] – це застаріле слово, яке вживається в основному для того, щоб підкреслити, що готель має давню історію і дотримується традиційних поглядів на гостинність. А прикметник *traditional* – «in accordance with a way of thinking, behaving, or doing something that has been used by the people in a particular group, family, society, etc., for a long time» [ALED 2003, с. 1540], що використовується при характеристиці готелю «St. Gregory», ще сильніше підкреслює прихильність керівника готелю до традиційних правил ведення готельного господарства; боязнь будь-яких нововведень і змін, здатних зруйнувати незмінний протягом багатьох років уклад життя в готелі.

У концептуальну структуру поняття *hotel* входить компонент *independent hotel* – незалежний готель, який вказує на спосіб здійснення

управління підприємством. Готель «St. Gregory» знаходиться в незалежному одноосібному володінні, розпорядженні і користуванні його керівника Уоррена Трента, який одержує прибуток від своєї власності. Такий готель функціонує за загальноприйнятими стандартами і має власну технологію організації обслуговування на відміну від готелів, що мають мережеву форму організації бізнесу. У свою чергу, власник великої мережі готелів Кертіс О'Кіф, який є в творі уособленням бізнесмена і керівника-новатора в епоху технічного прогресу, стверджує, що великі традиційні незалежні готелі давно застаріли, знаходяться на межі вимирання і більше не в змозі відповідати потребам і вимогам клієнтів і приносити вагомий дохід своєму власнику: *Hotels like yours are out of favor, Warren. A lot of people think the day of the big independents is over, and nowadays the chain hotels are the only ones which can show reasonable profit* [Hailey 2016, с. 62].

У результаті дослідження ми встановили, що для створення цілісного образу готелю важливо встановити те, яким бачать готель його службовці та гості, яке їх ставлення до нього. Так, за словами Уоррена Трента, власника і керівника готелю, він поклав все своє життя у справу будівництва його «інституту»: *Haven spent my life building an institution to see it become a cheap-run joint* [Hailey 2016, с. 121].

У цьому випадку цікавим фактом є особливість вживання слова *institution* – «any structure or mechanism of social order governing the behaviour of a set of individuals within a given community. Institutions are identified with a social purpose, transcending individuals and intentions by mediating the rules that govern living behavior» [ALED 2003, с. 753], тобто це історично сформована або створена цілеспрямованими зусиллями форма організації спільної життєдіяльності людей, існування якої диктується необхідністю задоволення соціальних, економічних, політичних, культурних або інших потреб суспільства в цілому або його частини. Інститути характеризуються своїми можливостями впливати на поведінку людей за допомогою встановлених правил.

В американській лінгвокультурі традиційно під інститутом розуміється будь-яка усталена практика людей, головною ознакою якої є самовідтворення. У такому широкому значенні готель так само може бути інститутом, як багатовікова соціальна практика. На «багатовікову» історію готелю наполягає саме його назва, адже перша згадка про Святого Грегорі зустрічається ще на сторінках Нового Заповіту, в Євангеліє від Луки.

Для Крістіни Френсіс, особистого секретаря Уоррена Трента, готель є місцем, наповненим шумом від постійного руху: *She knew, for example, that Peter, who had been promoted to assistant general manager a month or two ago, was virtually running the big, bustling St. Gregory* [Hailey 2016, с. 8].

Прикметник *bustling* – «a bustling place is full of noise and activity and is usually pleasant and interesting» [ALED 2003, с. 186] має позитивну конотацію і характеризує готель як будинок, в якому цілодобово вирує життя, де не вщухає гул, створюваний безперервним потоком гостей, які приїжджають і виїжджають.

Пітер Макдермотт, заступник директора, бачить готель не тільки як будинок-притулок для мандрівників, але багато в чому як «храм гостинності», в якому кожен гість може розраховувати на гарний прийом і навіть допомогу в разі потреби: *A real hotel is for hospitality and succor if a guest needs it. The best ones started that way* [Hailey 2016, с. 65].

Зрозуміло, кожна із зазначених характеристик готелю є елементом змісту досліджуваного поняття. Образ готелю яскраво представлений в романі завдяки авторським метафорам і порівнянням. Артур Гейлі бачить в готелі a *veteran combat soldier*, вдихає в бездушну будівлю життя, змушуючи читача думати про нього як про людину, ветерана, що віддає своє життя заради інших людей: *As with all hotels, the St. Gregory stiffed early, coming awake like a veteran combat soldier after a short, light sleep* [Hailey 2016, с. 57].

Порівняння *like a veteran combat soldier* – «someone who has served in the armed forces of their country, especially during a war» [ALED 2003, с. 1619] виконує функцію уособлення, приписуючи якості, якими володіє людина

(військовий-ветеран) готелю. Більш того, слово *veteran* – «someone who has done a job or activity for a long time» [ALED 2003, с. 1620], яке автор використовує в порівнянні, походить від латинського слова *vetus* – «old, aged, advanced in years, of a former time» [ALED 2003, с. 1620]. Характеризуючи вік готелю, ця номінація підкреслює його поважність і багаторічну історію. Персоніфікуючи готель, автор наділяє його властивостями людини. Він надає оцінку фізичному стану готелю, який як поранений бойовий ветеран, пройшовший за своє життя через безліч «битв», цілодобово перебуваючи на бойовому посту, стоїть на сторожі життів своїх постояльців. Більш того, звернувшись до етимології слова *soldier*, ми з'ясували, що воно походить від італ. *soldato* – «солдат», буквально означає «той, хто одержує плату», від пізнього. лат. *soldum*, далі від лат. *solidus* «твердий; солді» (римська монета, спочатку у словосполученні *nummus solidus*). Ми вважаємо порівняння готелю з солдатом не випадковим образним виразом, а виправданим прийомом, що підкреслює той факт, що як і солдат отримує плату за свою вірну службу країні, так і готель одержує грошову винагороду за свою відданість гостям і багаторічну цілодобову важку працю.

Готель – це дуже складна за своєю структурою система, живий організм, який безперервно зіштовхується із труднощами, які надходять із зовнішнього середовища і є наслідком серйозних внутрішніх протиріч, пов'язаних з відсутністю у керівництва єдиних поглядів на специфіку керівництва готельним підприємством. У контексті твору основним зовнішнім ворогом виступає власник мережі готелів, який конкурує з готелем «St. Gregory». Він прагне всіма можливими способами захопити управління готелем. Важке фінансове становище готелю, застаріла система управління, серйозні конфлікти всередині колективу не дозволяють йому дати гідну відсіч загрозі, і єдиний вихід, який бачить зневірений власник готелю – це здатися: *Surrender: perhaps that was the answer. Surrender to changing times* [Hailey 2016, с. 69]. Метафоричне дієслово *surrender* – «to give up or give in to the power (especially of an enemy), as a sign of defeat» [LDELC 2005, с. 1401] в повній мірі

ілюструє те кризове становище, в якому опієється готель, передаючи важкий емоційний стан безвиході, в якому знаходиться керівник. Віддавши всі сили і застосувавши усі засоби в бій за готель, він зазнає поразки і вимушено здається в полон, підкорившись нещадному ворогові – часу.

У романі готель постає перед нами в найрізноманітніших іпостасях, кожна з яких відкриває певну грань досліджуваного концепту. Особливістю актуалізації цього концепту у досліджуваному романі виявлено у результаті аналізу опису принципу організації простору готелю, специфіки розташування і оснащення його основних номерів і прилеглих будівель, характеризування ставлення до готелю деяких його службовців і керівництва. «St. Gregory» є розкішним респектабельним готелем, якому, незважаючи на тиск прогресу, вдавалося зберегти свою автентичність і незалежність. Але за зовнішньою нарочитістю і монументальністю висіченого з каменю творіння Уоррена Трента ховається змучена часом душа помираючого «храму гостинності». Готель, немов виснажений тяжкими боями воїн, з останніх сил продовжує служити своєму «народу», не втрачаючи надії на те, що ратні подвиги не залишать в забутті його образ.

Таким чином, основними засобами об'єктивації просторових параметрів концепту HOTEL у романі Артура Гейлі, виступають лексичні і фразові одиниці, які характеризують локальні та інституціональні характеристики готелю та його працівників, гостей.

2.3 Лексичні номінації працівників готелю як конституенти системи вербалізаторів концепту HOTEL

Відмінною рисою стилю Артура Гейлі є його безпомилкове і вичерпне знання «внутрішньої кухні» предмета оповіді. Характерні портрети службовців складаються немов мозаїка з безлічі різних конститuentів, кожен з яких доповнює і оживляє багатогранний образ зображуваного героя.

Традиційний підхід до опису людини складається із «зовнішнього» і «внутрішнього» компонентів. Ці терміни є досить умовними, оскільки вони мають на увазі цілісний об'єкт. Згідно з філософським поглядом на ці категорії, зовнішнє у процесі пізнання виступає як те, що виявляється безпосередньо, дано в спостереженні; внутрішнє ж може бути виявлено завдяки теоретичному дослідженню [БЭС 1998, с. 93], пізнання «зовнішнього світу людини» засноване перш за все на сприйнятті глядачів, яке є базою первинного і примітивного рівнів сприйняття «зовнішнього людини», яке починається з її візуального вигляду. Базовими складовими структури «внутрішнього світу людини» традиційно вважають поля «інтелектуальні здібності та емоційні стани».

Піддаючи аналізу естетичну та інтелектуальну складові людської особистості, маємо на меті з'ясувати, які цінності мають зазначені категорії, а також описати специфічні, властиві кожному з персонажів риси, які відрізняють його від інших.

Слід зазначити, що у художньому творі словесний портрет покликаний виконувати відразу дві значущі і невіддільні одна від одної функції: візуального зображення і психологічної характеристики [Гурович 2009, с. 8]. До того співвідношення прийомів характеристики і візуалізації залежить від того завдання, яке висуває автор. Опис зовнішності на прикладі досліджуваного матеріалу проводиться з урахуванням денотативної і конотативної характеристик зовнішності. Відповідно до визначення, яке ми знаходимо в тлумачному словнику, зовнішність людини – це її обличчя, фігура, одяг, сукупність характерних особливостей вигляду [Дмитриев]. Основним засобом створення портретної характеристики службовців готелю в романі є прикметники з оцінним компонентом значення.

З огляду на предмет нашого дослідження, важливо відзначити, що оцінки зовнішності постають як комплекс асоціативних зв'язків, які співвідносяться з вираженням і зовнішнім проявом психоемоційного стану особистості. Вони, будучи «первісними уявленнями про людину як

особистість, закріпленими в повсякденній свідомості, є основою інформації про особистісні властивості незнайомої людини» [Богуславский 1994, с. 13-14].

Персонал staff представлений різноманітними підрозділами, які забезпечують повноцінне функціонування готелю. До підрозділів можна віднести адміністрацію, порт'є, працівників рецепції, посильних, офіціантів ресторану та тих, що обслуговують гостей у номерах, працівників кухні, пральні, водіїв, охоронців, інженерів.

Так до адміністрації відносимо керівника отелю, що визначений номінацією *director* – «a manager of an organization, company» [LDELC 2005, с. 203], який понад усе переймається долею свого готелю та дотримується стандартів ведення готельного бізнесу. Наведемо приклад: *I saw in the classifieds that the **managing director** of the hotel wanted a personal secretary* [Hailey 2016, с. 54]. У керівника, як за звичай, є помічник *assistant general manager* – «a person who is in charge of all or part of an organization or company» [LDELC 2005, с. 110], він сумлінно виконує свої обов'язки, намагаючись зберігти добробут готелю. Наприклад: *There is one man - the **assistant general manager**, McDermott who seems extremely competent* [Hailey 2016, с. 105].

Обслуговуючий персонал готелю дуже різноманітний. Кожен працівник, обіймаючи певну посаду, має виконувати ряд професійних функцій. Без працівників неможливо уявити готель, а їх взаємозв'язки один з одним, забезпечують системну роботу готелю.

Прибуваючи до готелю, кожен відвідувач перш за все зустрічається з порт'є, вони мають власний офіс і в будь-який час дня або ночі готові надати допомогу гостям: *I asked the **cashier's office** to send me a bill for room 1126-7* [Hailey 2016, с. 87].

За безпеку та збереження майна гостей відповідають охоронці *house officers*, якими керує *chief house officer*: *The **chief house officer** lowered his bulk carefully into the deep leather chair facing the desk* [Hailey 2016, с. 172].

Цікавою, на нашу думку, є організація обслуговування гостей, якою займаються так звані офіціанти та офіціанти, з обслуговування номерів – *room-service waiter: Turning abruptly he recognized Sol Natchez, one of the elderly room-service waiters, who had come quietly down the corridor, a lean cadaverous figure in a short white coat, trimmed with the hotel's colors of red and gold* [Hailey 2016, с. 14]. До цієї ж категорії працівників можна віднести посильних *bellboys: Dodo joined him, two laden bellboys following like acolytes behind a goddess. Under the big floppy picture hat, which failed to conceal the flowing ash-blond hair, her baby blue eyes were wide as ever in the flawless childlike face* [Hailey 2016, с. 78].

Мовний матеріал демонструє кілька способів вираження естетичної оцінки в значенні найменування особи. Найбільш важливий критерій – це словникові помітки (derog., euph., fml), що розкривають як негативне, так і позитивне ставлення автора до зовнішності героїв: *sleazy* – derog. «зубожілий, убогий»; *plain* – euph. «негарна дівчина, потвора»; *cadaverous* – fml. «блідий, схожий на небіжчика». Розглянемо кілька прикладів: *What ought to be done, he knew, was immediate dismissal of the sleazy bell captain, which would be like purging the hotel of an unclean spirit* [Hailey 2016, с. 202].

У номінації зовнішнього вигляду старшого посильного автор використовує прикметник *sleazy* – adj. derog cheap, dirty, poor-looking, and often suggesting immorality; unpleasant and morally wrong, often in a way that relates to sex [LDELС 2005, с. 1305], змальовуючи портрет непривабливої, мерзенної людини, яка до того ж нехтує як загальноприйнятими моральними принципами, так і тими правилами, які існують в готелі.

Старший посильний має серед співробітників готелю погану славу людини, яка поставляє дівчат за викликом, а також потурає аморальній поведінці молодих постояльців. Тим самим лексема *sleazy* стійко асоціюється не тільки із зовнішністю героя, але і з його діями, вчинками, поведінкою, внутрішнім світом в цілому. Словникова помітка «*derogatory*» – «зневажливо» підкреслює негативне ставлення автора до особистості старшого посильного,

доповнюючи характеристику зовнішнього і внутрішнього світу людини, який не тільки має неприємну зовнішність, але й досить кепський характер. Перейдемо до наступного прикладу: *When Christine Francis located him shortly after 9:30 A.M., Sam Jakubiec, the stocky, balding credit manager, was standing at the rear of Reception, making his daily check of the ledger account of every guest in the hotel* [Hailey 2016, с. 70].

На противагу негативній оцінці зовнішнього і внутрішнього світу старшого помічника, для характеристики головного бухгалтера готелю автор вибрав прикметник *stocky* – «thick, short, and strong» [LDELС 2005, с. 1371], що не має будь-якої негативної конотації і, найголовніше, і не набуває її в контексті твору. Єдина паралель, яку можна провести між двома характеристиками, полягає в тому, що як в першому, так і в другому прикладі за допомогою прикметників здійснюється оцінка не тільки зовнішніх параметрів героїв, але й оцінка їхнього внутрішнього світу. Більш того, зовнішність людини є відображенням її внутрішнього психоемоційного стану. Головний бухгалтер постає перед читачем кремезним харизматичним лисим чоловіком. Тут можна відзначити, що вказівка на відсутність волосся *balding* – «лисуватий» теж є засобом характеристики і оцінки віку людини.

Автор приділяв значну увагу опису одягу персонажів. Адже здавна існує стійка думка про те, що людину зустрічають за одягом. У творі використовується цей прийом як засіб характеристики службовців готелю. Кожен працівник кухні має свою формений одяг: *Less weary, perhaps, would be the maitre d'hotel, poised and immaculate in white tie and tails* [Hailey 2016, с. 274].

Розпорядник також мав свою уніформу: *Dodging fellow waiters, a red-coated captain was hastening through the service doors from the Grand Ballroom* [Hailey 2016, с. 274].

Для опису деяких робітників ресторану були використані номінанти – предмети одягу (*maitre d'hotel in white tie and tails, cooks changing street clothes for fresh whites, red-coated captain, the flow of waiters in trim blue uniform, rubber-*

aproned kitchen helpers). У кожної групи працівників є свій робочий одяг – уніформа, яка відрізняє одних службовців від інших, в залежності від статусу і посади. Так, метрдотель, впевнений в собі і бездоганно одягнений, нагадує театрального конферансьє, що створює і підтримує гарний настрій гостей. Також в описі зовнішнього вигляду службовців використовуються прикметники, що позначають кольори одягу: *white, red, blue*. Білий колір є втіленням чистоти, стерильності і належить кухарям; розпорядник носить фірмовий колір готелю – червоний, а офіціанти, швидкість обслуговування і пересування яких порівнюється з бурхливою течією, одягнені в відпрасовану уніформу блакитного кольору.

Отже, номінації працівників різних підрозділів готелю виступають вербалізаторами концепту HOTEL. В романі зустрічаються усі, характерні для того часу і необхідні для повноцінного функціонування готелю робітники, які мають чітко визначені обов'язки та певну ієрархію посад.

2.4 «Гості» як компонент змісту концепту HOTEL та засоби їх вербалізації

Під час аналізу було встановлено, що уявлення про готель в індивідуально-авторській свідомості характеризується наявністю істотних ознак, які розкривають зміст концепту. Ці ознаки репрезентують готель як спеціальне місце для тимчасового проживання мандрівників, серед визначних складових якого особливе місце займають учасники процесу готельної діяльності.

Однією з ключових концептуальних ознак поняття HOTEL виступають гості цього закладу. Особливу увагу приділено опису непересічної особистості одного з найяскравіших персонажів твору – Кертіса О'Кіф, готельного магната, який приїжджає в «St. Gregory» з однією місією – переконати нинішнього власника готелю містера Уоррена Трента продати його. Емоції і почуття

персонажа виражаються за допомогою релігійного ритуалу, який трансформує енергію внутрішнього світу героя у зовнішню фізичну форму.

Основним способом характеризування Кертиса О'Кіф є комплекс засобів, властивих релігійній комунікації, представлені символічно вираженими комунікативними актами, які актуалізуються в ритуальній практиці.

Кертис О'Кіф – високопоставлений гість, мета приїзду якого в готель ніяк не пов'язана з релігійною діяльністю. Однак психологічна потреба героя в спілкуванні з Богом призводить до того, що готель стає певним сакральним простором, одночасно і храмом, в якому відбувається таїнство спілкування з Богом, і безпосередньо предметом бажання готельного магната, допомоги в отриманні якого він просить у Всевишнього. Лінія поведінки героя оцінюється автором як нетрадиційна, ненормальна, що виходить за рамки визнаної в суспільстві. Звернемося до прикладу: *«I'm glad you could come, gentlemen», Curtis O 'Keefe informed them, as if this meeting had not been planned weeks ahead. «Perhaps, though, before we begin our business it would benefit all of us if we asked the help of Almighty God». As he spoke, with the ease of long practice the hotelier slipped agilely to his knees, clasping his hands devoutly in front of him* [Hailey 2016, с. 274].

Цей приклад не тільки підтверджує той факт, що ділові питання в житті готельного магната тісно перепліталися з справами духовними, про що свідчить сусідство ділової лексики (*to inform, to plan, a meeting, to begin business, to benefit*) в мові героя з лексикою, що належить духовній сфері життя людини (*to ask the help of Almighty God, devoutly*). Можна виділити декілька конструкцій, які слугують характеристикою невербальної ритуальної комунікативної поведінки (*to slip on the knees, to clasp hands*). Тут важливо звернути увагу на прислівники *agilely* (quickly and easily) [LDELC 2005, с. 2002] «живенько», «швидко» і *devoutly* (used to indicate that something is done in a devout way) [LDELC 2005, с. 387] – «благочестиво», які зображують перед нами досить суперечливу картину того, як відбувається саме таїнство, а саме з якими сильними емоціями, поривом і настроєм він кидається на коліна. З

одного боку, він щиро занурюється в ритуал, а з іншого, помічаємо, що сама дія була для нього звичною (with the ease of long practice), і більш того рутинною, що є, на нашу думку, вагомою частиною ділового життя магната, а не духовного.

ВИСНОВКИ

Виникнення когнітивної лінгвістики призвело до широкого використання в лінгвістичних дослідженнях терміну «концепт». Людина мислить концептами, комбінуючи їх і здійснюючи в рамках концептів і їх поєднань глибинні предикації, формуючи нові концепти в ході мислення. У нашому дослідженні концепт – це ментальна одиниця як індивідуального, так і національного когнітивного пізнання, модельована лінгвістичними засобами. Ім'я концепту – мовна одиниця, яка групує навколо себе ментальний простір концепту, а матеріальна сторона останнього виражається у номінативному полі, що складається із безпосередніх і опосередкованих номінацій концепту.

Приділивши особливу увагу когнітивному і лінгвокультурологічному підходам до визначення поняття «концепт» і різноманітним трактуванням його класифікацій, ми встановили, що дослідниками особливо підкреслюється складна структура концепту, відображення в ньому раціонального й емоційного способів освоєння світу, поєднання як абстрактних, так і конкретних компонентів.

Вербалізація концептів може бути представлена в мові лексичними, фразеологічними, синтаксичними способами або навіть цілим комплексом мовних засобів, систематизація та семантичний опис яких дозволяє виділити когнітивні ознаки і когнітивні класифікатори, які можуть бути використані для моделювання концепту. Текст синтезує всі можливості мовної репрезентації концепту, починаючи з лексем і їх словотворчих дериватів і закінчуючи синтаксичними моделями та інтонаційними конструкціями.

Для дослідження семантичної структури концепту HOTEL ми взяли за основу положення про тришарову структуру концепту, який включає предметну характеристику (понятійний компонент), образно-перцептивну (образний компонент) та оцінно-поведінкову (ціннісний компонент).

Номінативне поле концепту – це сукупність мовних одиниць, що об'єктивують зміст концепту в певний період розвитку суспільства. Воно

складається з ядра (прямі номінації концепту), ближньої та дальньої периферії (номінації окремих когнітивних ознак концепту, що розкривають його зміст), має комплексний характер і включає лексико-фразеологічне поле, лексикосемантичне поле, синонімічний ряд тощо.

Характерною особливістю художнього світу Артура Гейлі є документальна точність зображення дійсності, професійне знання предмета зображення – готелю, його особливостей, специфіки організації його внутрішнього світу. Органічний синтез термінологічної лексики, вузькопрофесійних понять, необхідних для достовірного опису роботи підприємства, і художнього тексту, в якому автор використовує великий спектр засобів мовної виразності, створюють візуальний образ готелю, який як будь-який складний живий організм має свій зовнішній вигляд і своєрідний внутрішній устрій, концептуальному аналізу якого було присвячене наше дослідження.

Результати проведеного дослідження показали, що зміст поняття HOTEL як ядра концепту в індивідуально-авторській картині світу виражається в метафоризації і персоніфікації образу готелю. Основою для створення образу готелю виступає військова і медична лексика, що формує уявлення про цей готель як про живу істоту.

Дослідження концептуальних ознак поняття «готель» показало, що для його опису використовуються лексеми, що характеризують такі параметри, як розмір, архітектура, властивості конфігурації, вік.

У побудові організаційної структури готелю особливе місце займають персонажі, взаємини, сюжетні і смислові взаємозв'язки між якими є основою розвитку сюжету роману. Галерея дійових осіб відрізняється різноплановістю соціально-психологічних типів і характерів, складністю вчинків і доль персонажів.

Проведене дослідження дало можливість зробити висновок про те, як сукупність мовних засобів і способів вираження різних рівнів бере участь в створенні цілісного художнього образу готелю і допомагає читачеві в повній

мірі усвідомити і сприйняти емоційно-естетичний вплив, який формується автором художнього тексту.

Перспективним напрямком подальших студій може стати дослідження концептосфер інших виробничих романів Артура Гейлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адмони В. Г. О синтаксической семантике как семантике синтаксических структур / В. Г. Адмони // Известия Академии наук СССР.
2. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Флинта ; Наука, 2010. – 288 с.
3. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : [учеб. пособие] / И. В. Арнольд. – М. : Высшая школа, 1991. – 140 с.
4. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология / [под общей ред. В. П. Нерознака]. – М. : Academia, 1997. – С. 267–279.
5. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка / А. П. Бабушкин. – Воронеж : Изд-во Ворон. ун-та, 1996. – 104 с.
6. Богуславский В. М. Человек в зеркале русской культуры, литературы и языка / В. М. Богуславский. – М.: Космополис, 1994. – 237 с.
7. Бондар М. В. Активні лексико-семантичні процеси в мові художньої прози кін. ХХ – поч. ХХІ століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. В. Бондар. – К., 2004. – 19 с.
8. БЭС – Большой энциклопедический словарь. Языкознание. Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
9. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание : Общечеловеческие понятия в культуроспецифических контекстах / А. Вежбицкая // Thesis. – М., 1993. – Вып. 3. – С. 185 -206.
10. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая ; пер. с англ. – М. : Школа «ЯРК», 1999. – 780 с.
11. Воркачев С. Г. Концепт как – зонтиковый термин / Сергей Григорьевич Воркачев // Язык, сознание, коммуникация : сб. ст. – М. : МАКС Пресс, 2003. – Вып. 24. – С. 5 - 12.

12. Воркачев С. Г. Культурный концепт и значение / С. Г. Воркачев // Труды Кубанского государственного технологического университета. Сер. «Гуманитарные. науки». – Краснодар, 2003. – Т. 17, вып. 2. – С. 268–276.
13. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 64–71.
14. Воробйова І. А. Концепт – гумор у британській лінгвокультурі / О. П. Воробйова // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т. 24, № 2, ч. 1. – С. 38–42.
15. Воробйова О. П. Концептологія в Україні : здобутки, проблеми, прорахунки / О. П. Воробйова // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14, № 2. – С. 53–63.
16. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира : монография / И. А. Голубовская. – К. : Издательскополиграфический центр – Киевский университет, 2002. – 293 с.
17. Григорьев А. А. Культурологический смысл концепта: Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук: Специальность 24.00.01 «История и теория культуры» / А. А. Григорьев. – Москва, 2003. – 158с.
18. Грузберг Л. А. Концепт // Стилистический энциклопедический словарь русского языка; под ред. М. Н. Кожинной. – М.: Флинта: Наука, 2003. – С. 181 – 184.
19. Гурович Н. М. Портрет персонажа в структуре эпического произведения: гротескный и «классический» типы: автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Н. М. Гурович. – М., 2009. – 25 с.
20. Демьянков В. З. Термин «концепт» как элемент терминологической культуры / В. З. Демьянков // Язык как материя смысла: Сборник статей в честь академика Н. Ю. Шведовой / Отв. ред. М. В. Ляпон. – Москва: Издательский центр «Азбуковник», 2007. – С. 606–622.

21. Дмитриев, Д. В. Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс] / Д. В. Дмитриев / Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/dmitriev/449/внешность>

22. Жаботинская С. А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С. А. Жаботинская // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2013. – № 6. – С. 47–76.

23. Жаботинская С. А. Лингвокогнитивный подход к анализу номинативных процессов / С. А. Жаботинская // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна : зб. наук. пр. – 2010. – № 928. – С. 6 - 20.

24. Загнітко, А. П. Класифікаційні типології концептів / А. П. Загнітко // Лінгвістичні студії : зб. наукових праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2010. – Вип. 21. – С. 12-21.

25. Іващенко В. Матеріали до Словника-мінімуму / В. Л. Іващенко // Лексикографічний бюлетень : зб. наук. пр. – К. : Ін-т української мови НАН України, 2006. – Вип. 14. – С. 148–162.

26. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : монографія / В. Л. Іващенко. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. – 326 с.

27. Качмар О. Ю. Концепт як об'єкт дослідження когнітивної лінгвістики і лінгвокультурології : до постановки проблеми / О. Ю. Качмар Проблеми романо-германської філології / відп. ред. М. М. Полюжин; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ЗакДУ – Ужгород : Ліра, 2010. – С. 32 - 38.

28. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 389 с.

29. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика. М.: Эдиториал УРСС, 2000. 352 с.

30. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу / В. І. Кононенко – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 245 с. 67.
31. Кононенко В. І. Концептологія в лінгвістичному аспекті / В. І. Кононенко // Мовознавство. – 2006. – №2. – С. 111–117.
32. Кочерган М. П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу / М. П. Кочерган // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 12–22.
33. Красных В. В. От концепта к тексту и обратно. К вопросу о психолінгвістике текста / В. В. Красных // Вестник Московского университета. Сер. 9 : Филология. – 1998. – № 1. – С. 53–70.
34. Кубрякова, Е. С, Демьянков, В. З., Панкранц, Ю. Г., Лузина, Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. Под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М.:МГУ, 1997. – 245 с.
35. Куликова И. С. Введение в металінгвістику. Лінгвістическая терминология в коммуникативно-прагматическом аспекте / И. С. Куликова, Д. В. Салмина. – Санкт-Петербург : САГА, 2002. – 352 с.
36. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Известия РАН. Серия итературы и языка. – 1993. – Т. 52, № 1. – С. 3–9.
37. Мартинюк А. П. Лінгвістична концептологія: методологічні платформи, методики аналізу, перспективи розвитку / А. П. Мартинюк // Науковий Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. – Луцьк : ВНУ, 2012. – № 23. – С. 81 - 88.
38. Михайлова Л. М. Построение номинативного поля концепта – ГОВОРЕНИЕ в современном английском языке / Л. М. Михайлова // Гуманитарные и социальные науки // Педагогический институт Южного федерального университета, 2008. – № 5.
39. Неретина, С. С. Слово и текст в средневековой культуре. Концептуализм Абеяра/ С. С. Неретина. – М.: Гнозис, 1994. – 182 с.
40. Огнева, Е. А. Когнитивное моделирование концептосферы художественного текста. 2-е изд. Дополн / Е. А. Огнева. – М.: Эдитус, 2013. – 282 с.

41. Пименова, М. В. Концептуальные исследования. Введение: учеб. пособие / М. В. Пименова, О. Н. Кондратьева. – М.: Флинта: Наука, 2011. – 176 с.
42. Попова З. Д. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях / Попова Зинаида, Стернин Иосиф. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 2000. – 30 с.
43. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / Попова Зинаида, Стернин Иосиф. – М. : АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314 с.
44. Попова З. Д. Введение в когнитивную лингвистику : учеб. пособие / З. Д. Попова, И. А. Стернин, В. И. Карасик, А. А. Кретов, О. О. Борискина и др. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2005. – 220 с.
45. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
46. Сагатовский В.Н. Картина мира и мир. – «Вызов и ответ» современной культуры / В.Н. Сагатовский // Хрестоматия по философии / сост. П.В. Алексеев. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – С. 549 – 563.
47. Слышкин, Г. Г. Дискурс и концепт (о лингвокультурном подходе к изучению дискурса) / Г. Г. Слышкин // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. Сб. науч. тр. - Волгоград: Перемена, 2000. С. 5 - 20.
48. Солдатова М. А. Понятие лингвокультурного концепта в лингвистических исследованиях / М. А. Солдатова // II Международные Бодуэновские чтения: Казанская лингвистическая школа: традиции и современность (Казань, 11-13 декабря 2003 г.): Труды и материалы: В 2 т. / Под общ. ред. К. Р. Галиуллина, Г. А. Николаева. — Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2003. — Т. 2. — С.110-112.
49. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824с.

50. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание; под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: ВГУ, 2001. – С. 58 – 65.
51. ALED – Advanced Learner's English Dictionary. Great Britain: Harper Collins Publishers, 2003. – 1712 p.
52. Ameera, V. U. The 'Condition of England Novels' and Victorian Women Novelists. The Criterion. An International Journal in English / V. U. Ameera.
53. Andrews, P. Books that take the reader into the hearts I P. Andrews II The New York Times Book Review, 1997. – June 22. - P. 20.
54. Bolinger D. Meaning and Form / D. Bolinger. – London; NY: Longman, 1977. – 212 p
55. Cameron, F. Arthur Hailey's Craft is an Interesting Tale I F. Cameron II Publisher Weekly, 1975. – October 30. – P. 17.
56. Etymology Dictionary [Электронный ресурс]. URL: http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=hotel
57. Fodor J. D. Psychosemantics: The Problem of Meaning in the Philosophy of Mind / Jerry A. Fodor. – Cambridge, MA : MIT Press, 1987. – 187 p.
58. Fodor J. D. The Language of Thought / Jerry A. Fodor. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1975. – 214 p.
59. Jackendoff R. What Is a Concept? / R. Jackendoff // Frame, Fields, and Concepts. New Essays in Semantic and Lexical Organization. — Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1992. – P. 191 - 208.
60. Hailey A. Hotel. СПб.: КАРО, 2016.478 с.
61. Horsey R. Meaning postulates and deference / Richard Horsey // UCL Working Papers in Linguistics, 2000. – № 12. – P. 45–64.
62. Kenny A. Concepts, Brains, and Behaviour / Anthony Kenny // Grazer Philosophische Studien. – 2010. – Vol. 81, issue 1. – P. 105–113.

63. Laurence S. Concepts and Cognitive Science / Stephen Lawrence, Eric Margolis // Concepts: Core Readings / ed. E. Margolis & S. Laurence. – Cambridge, MA : Bradford Books/MIT Press, 1999. – P. 3–81.

64. LDELIC – Longman Dictionary of English Language and Culture. Harlow: Longman, 2005. – 1620 p.

65. Margolis E. Concepts [Electronic resource] // Eric Margolis, Stephen Lawrence // Stanford Encyclopedia of Philosophy. – Metaphysics Research Lab at Stanford University. – Mode of access : <http://plato.stanford.edu/entries/concepts/>

66. McLillan, Dh. Poetics Arthur Hailey's novels I Dh. McLillan II The New York Times Book Review, 1977. – January. - № 2. – P. 34 - 35.

67. Murphy, Gregory L. The Big Book of Concepts. A Bradford Book. The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, England 2002. – 555 p.

68. Pinker S. The Language Instinct: The New Science of Language and Mind / Pinker Steven. – New York : William Morrow and Company, 1994. – 494 p.

69. Pitt D. Mental Representation [Electronic resource] / David Pitt // Stanford Encyclopedia of Philosophy. – Metaphysics Research Lab at Stanford University. – Mode of access : <http://plato.stanford.edu/entries/concepts/>

70. Recanati F. Indexical Concepts and Compositionality [Electronic resource] / Francois Recanati // Concepts ; ed. Josep Macia. – University of Bologna. – Dec 2001. – Mode of access : http://jeannicod.ccsd.cnrs.fr/ijn_00000160/document.

71. Turner Th. The diary of Thomas Turner, 1754–1765 / Thomas Turner ; ed. David Vaisey Oxford. – New York : Oxford University Press, 1984. – xxxix, 386 p.

72. Wilde, O. The picture of Dorian Gray. Collins Classics: Harper Collins Publishers, 2010.-272 p.

73. Zalta E. Fregean Senses, Modes of Presentation and Concepts [Electronic resource] / Edward N. Zalta // Nous. – 2001. – Vol. 35. – Issue Supplement s15. – P. 335–359. – Mode of access : <https://mally.stanford.edu/Papers/modes.pdf>.

SUMMARY

Kutishchieva Yuliia. Master's thesis: " Language tools for objectifying the concept Hotel in Arthur Gayley's novel"

The article considers the basic approaches to the definition of the terms «concept» and «notion». An attempt to set the distinguishing features of the indicated terms is undertaken, to set their role in the processes of mastering, comprehension and expression of knowledge about surrounding reality. Polemic round these yet did not find two terms the logical completion, in fact as concept is a thought category which is not added direct empiric supervision, it gives enormous space for subsequent various interpretation of this term.

The article presents the results of studying the English lexemes referring to the lexico-semantic field «hotel». The authors discover the structure of the lexico-semantic field, identify its nuclear and peripheral lexico-semantic groups, analyze the specificity of semantics and functioning of component lexemes, and establish the relations between the lexical units of the field. The novel

by A. Hailey «Hotel» served as the research material.

Key words: concept, notion, term, lexico-semantic field; lexical unit; field nucleus; periphery; semantics; hotel; synonymy; antonymy; hyperonymy/hyponymy

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Кутіщева Юлія Павлівна, студентка 2 курсу, заочної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, адреса електронної пошти julia0kutishcheva@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Мовні засоби об'єктивації концепту «HOTEL» в однойменному романі Артура Гейлі» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____

Кутіщева Ю. П. (студент)